

In herinnering gegrift

11 juni 1955

11 juni 2005

koffie bij ons had, ^{men} maar de douane begreep wel dat het gekheid was. Toen we over ^{de} grens waren werd het al heel gauw hemelachtig. Een van de jongen heeft zelfs nog een kiekje gemaakt. Toen we in Asnabruid even stopten, om dat de leiders was geld wilden wisselen, zijn er nog wat jongens en meisjes uit geweest om een paar foto's te maken.

We hadden ongeveer weereen km gereden toen we opeens een heel harde knal hoorden. De twee leiders die voor in de bus zaten sprongen overeind en schreewen dr 'uit dr 'uit'. Hoe ik eruitgekomen ben, weet ik nog niet, maar wonder boven wonder kwam ik er af zonder enig letsel behalve dan wat haarscheur.

In herinnering gegrift

In herinnering gegrift is een uitgave van het Hervormd Jeugdkoor Den Ham, ter nagedachtenis aan de gebeurtenissen op 11 juni 1955.

In 2005 was het vijftig jaar geleden dat het zware busongeluk drie slachtoffers maakte en het leven van betrokkenen nooit meer hetzelfde deed worden.

Uitgave 2021

hoofd verbrand, de ander de benen en een derde de armen. Sommige van de kleren

der jongens brandden nog. Ze volden zo, maar over de stoep. Velen van ^{hen} hadden veel pijn, maar sommigen voelden niets. Zo was bv. ook Jan Ardesch, ik heb nog met hem gepraat en vroeg hem of hij nog pijn voelde. Maar toen kwamen er de auto's van het Rode Kruis. En namen al die gewond waren mee naar het ziekenhuis. We moesten toen naar het raadhuis waar we eten kregen. De mensen waren er erg vriendelijk.

11 juni 1955

11 juni 2005

Ter nagedachtenis aan de dag die wij nooit zullen vergeten

Hervormd Jeugdkoor Den Ham

Toen we daar ^{waren} kwamen er mannen van de brandweer die vonden dat er twee lijen in de bus gevonden waren. Hoe verschrikkelijk. Eerst wisten we niet wie het waren, maar door een lijst die ^{van} de leiders nog had, konden we opmaken dat het Annie en Ineke waren.

We diepen daar verder de hele middag ^{de} in stad, want binnen in het raadhuis waar wij gegeten hadden zaten de ouders van de overleden meisjes.

Voorwoord 'In herinnering gegrift'

11 juni 1955

In alle vroegte vertrekt een bus met 43 kinderen vanaf De Brink in Den Ham voor een uitstapje naar Duitsland. De groep bestaat uit leden van het plaatselijke Hervormde Jeugdkoor en wordt vergezeld en begeleid door de dirigent, meester Snel en het hoofd van de Hervormde Lagere School, meester Gorter en hun echtgenotes. In de bus heerst een vrolijke stemming. Uitgelaten, maar ook nieuwsgierig en een tikje gespannen wordt 'het buitenland' begroet: bijna iedereen gaat voor het eerst de grens over.

En dan gebeurt, in de buitenwijken van Osnabrück, het onvoorstelbare: een vonk, een explosie, één grote vlam en de hele bus staat in brand. Twee kinderen, Ineke Heikens en Annie Kusters kunnen niet meer uit de bus worden gered. Veel kinderen hebben brandwonden, een aantal is in levensgevaar. Ze worden - voor kortere of langere tijd - in ziekenhuizen in Osnabrück opgenomen. Op 2 augustus overlijdt Jan Ardesch, het derde slachtoffer, aan de gevolgen van het ongeluk.

De ramp veroorzaakt een onbeschrijflijk diepe inslag in de levens van alle betrokkenen én in de samenleving van Den Ham. Natuurlijk, de ouders en familieleden van de omgekomen kinderen en zij die dagen, of soms zelfs maandenlang in ziekenhuizen werden verpleegd en blijvend letsel hielden, hebben het onvergelyklijk veel zwaarder gehad dan zij die het leven min of meer direkt weer konden hervatten. Toch, voor ieder die het ongeluk op 11 juni 1955 meemaakte, zijn de gebeurtenissen in Osnabrück voor het leven in de herinnering gegrift.

Traumadeskundigen waren in 1955 nog onbekend, er was dus geen professionele psychische nazorg. Wel was er de geborgenheid in de familiekring, het enorme meeleven in het dorp en de zeer betrokken opvang, begeleiding, gastvrijheid en nazorg in Osnabrück. Daar werd in de ziekenhuizen al het mogelijke voor de kinderen gedaan. Dit alles is van enorm grote betekenis geweest voor de verwerking van de ramp en de gevolgen en dus voor het leven erna.

26 juni 2005: 50 jaar later

Op een mooie, vroege juni-morgen vertrekt opnieuw een bus uit Den Ham met bestemming Osnabrück. Inzittenden zijn 'de kinderen van toen', nu allen 60-plussers. Ze zijn dankbaar ingegaan op de uitnodiging van de kerkenraad van de Evangelische Reformierte Gemeinde van Osnabrück om, temidden van de gemeente daar, in de morgendienst van 26 juni de ramp van 50 jaar geleden te gedenken. Na een indrukwekkende dienst volgt een weerzien met 'mensen van toen', een zorgzaam bereide maaltijd en een wandeling langs herinneringsplaatsen.

En... de gesprekken onderling komen op gang: 50 jaar na dato worden herinneringen opgehaald en gevoelens geuit en gedeeld. Voor velen werkt dit als een loutering. Het wordt opnieuw een dag om nooit te vergeten...

Op de terugreis wordt, op initiatief van Ds. Klaassen die de groep begeleidt, de gedachte ontwikkeld om een herinneringsboek van de ramp samen te stellen. Door een nog diezelfde dag gevormde redactiecommissie komt in de loop van de maanden een selectie tot stand uit de vele door de Oudheidkundige Vereniging van Den Ham zorgvuldig bewaarde krantenartikelen en foto's. Om van het boekwerkje een meer 'levend document' te maken, wordt een aantal beschreven persoonlijke herinneringen toegevoegd.

Wij bieden hierbij het boekje aan onder de titel: 'In herinnering gegrift'.

Het is een sober naslagwerk geworden. De inhoud geeft naar onze mening een duidelijk beeld van wat er op 11 juni 1955 gebeurde, maar ook van kracht en betrokkenheid, van dapperheid en moed. Het boek is bedoeld als een tastbaar document van herinnering. We hopen dat het ook mag aanzetten tot overwegingen en verdiepte gesprekken en tot het doorgeven van waardevolle gedachten.

In blijvende herinnering:

- * Ineke Heikens, Annie Kusters, Jan Ardesch en Gerhard Podde, die de ramp of de gevolgen ervan niet overleefden.
- * De meesters Gorter en Snel, die zó nabij waren op de dag van de ramp en de jaren daarna.
- * Anton Heuver, de chauffeur van de bus op 11 juni 1955, die tijdens de reddingsactie zoveel inzet en moed heeft betoond.

De redactiecommissie

Ds. H.M. Klaassen
Jan Kelder
Henny Mondeel-Kelder
Jenny Scholten-Kolkman
Diny Meinen-Voort

Bronvermelding

Voornaamste gehanteerde kranten:

'Dagblad van het Oosten'
'Osnabrücker Tageblatt'
'Ons Kerkelijk Leven'
'De Koerier'

Complete lijst van geraadpleegde kranten:

Osnabrücker Tageblatt
Freie Presse
Neue Tagespost
Ons Kerkelijk Leven
Trouw
Twentsche Courant
Zwolsche Courant
De Telegraaf
Nieuwe Haagsche Courant
Haagsche Courant
Het Parool
De Koerier
Dagblad van het Oosten
De Volkskrant
Hengelosch Dagblad
De Waarheid
De Maasbode
Het Vrije Volk
Nieuwe Rotterdamse Courant
Nieuws en Sport

Foto's:

Veel (pers)foto's zijn in Osnabrück gemaakt op de dag van het ongeluk. Ook is het album van Henk Leeuwis gebruikt.

Lijst van deelnemers aan de reis, die eindigde in Osnabrück, 11 juni 1955

Naam	Voornaam	Huidige woonplaats	Dezelfde dag thuis	Ziekenhuis Osnabrück	Opmerkingen
Ardesch	Jan			Marien Hospital	† 02-08-55
Ardesch-Marsman	Johanna	Lemelerveld	x		
Ardesch- Kaptein	Jo	Den Ham	x		
Ardesch-Kaptein	Riek	Den Ham	x		
Benus-Flim	Diny	Den Ham	x		
Brinke ten-Voort	Riek	Den Ham	x		
Dakhorst-Kaptein	Betsy	Hellendoorn	x		
Dalvoorde	Freek	Den Ham		Stadtkrankenhaus	
Damstra-Heikens	Netty	Canada	x		
Freriks-Kremer	Zwaantje	Borne	x		
Grobbink-Marsman	Diny	Hellendoorn		Stadtkrankenhaus	
Groote-Reimink	Diny	Den Ham	x		
Heinhuis-Reimink	Diny	Meppel	x		
Heikens	Ineke				† 11-06-55
Hendriks-Bakker	Carolien	Veenendaal	x		
Jansen	Herma	Arnhem		Stadtkrankenhaus	
Jurjens-Zandman	Jenny	Vriezenveen	x		
Kamphuis-Bloemendal	Henny	Den Ham		Stadtkrankenhaus	
Kelder	Jan	Den Ham		Marien Hospital	
Kleinjan-Bolman	Diny	Hellendoorn (Marle)	x		
Koskamp	Freek	Hellendoorn		Marien Hospital	
Kosters	Anny				† 11-06-55
Kremer	Martin	Den Ham		Stadtkrankenhaus	
Lange de-Willems	Diny	Den Ham	x		
Leeuwis	Henk	Boskoop		Stadtkrankenhaus	
Marsman	Bertha	Ermelo	x		
Meinen-Voort	Diny	Barneveld	x		
Mondeel-Kelder	Henny	Den Ham	x		
Munster van-Teusink	Femmy	Laag Zuthem	x		
Nevenzel	Roelof	Lelystad	x		
Nevenzel-Schutmaat	Aly	Den Ham		Stadtkrankenhaus	
Oldegberts-Dogger	Marie	Den Ham	x		
Podde	Bertus			Stadtkrankenhaus	†
Podde	Gerhard			Stadtkrankenhaus	† 18-09-65
Rensink	Henk			Stadtkrankenhaus	†
Scholten-Kolkman	Jenny	Den Ham	x		
Smelt-Stokvis	Henny	Vriezenveen		Stadtkrankenhaus	
Snel	Cor	Papendrecht		Stadtkrankenhaus	
Soepenbergh	Henny	Zwolle	x		
Tuin-Nevenzel	Diny	Dalfsen	x		
Vrijlink	Janny	onbekend		Stadtkrankenhaus	
Vrijlink	Siny	onbekend		Stadtkrankenhaus	
Veldhuis-Lindhovius	Gerda	Dalfsen	x		
Gorter	Dhr.		x		†
Gorter	Mevr.		x		†
Snel	Dhr.		x		†
Snel	Mevr.		x		†

Inhoudsopgave

I.	Inleiding	8
II.	Duitse berichtgeving van het busongeluk	9
III.	Nederlandse berichtgeving van het busongeluk	10
IV.	Berichtgeving vanuit Den Ham	12
V.	Terugkeer en thuiskomst van de niet gewonde kinderen	14
VI.	Verleende hulp direct na het ongeluk	15
VII.	Betuigingen van deelneming	21
VIII.	Twee rampen in het weekend	22
IX.	Berichtgeving vanuit de ziekenhuizen	23
X.	De begrafenis van Annie en Ineke	24
XI.	Gedicht Johanna van Buren	27
XII.	Vertaling artikel in kerkbode Osnabrück	31
XIII.	Overlijden en begrafenis van Jan Ardesch	34
XIV.	Oproep voor eerste koorrepetitie na de ramp	36
XV.	Hoe het de jongens verder verging in het ziekenhuis	37
XVI.	Oorzaak en schuldvraag van het ongeluk	41
XVII.	Uitwisselingsconcerten	42
XVIII.	Herdenkingsdienst Bergkirche Osnabrück 2005	44
XIX.	Herinnering en beleving na 50 jaar	50
	Nawoord	57

Ik gedenk aan de dagen van ouds
Ik overpeins al Uw daden
Ik overdenk de werken Uwer handen.

Psalm 143:5

Het hebreeuwse woord gedenken of herinneren betreft gebeurtenissen uit het verleden vanwege de betekenis voor het heden wakker geroepen. Of het gaat over plaatsen en onderwerpen, waarmee de herinnering is verbonden. Soms kan deze herinnering het bestaan bepalen. Dan heeft de gebeurtenis uit het verleden zodanige indruk nagelaten dat het tot een altijd blijvende afdruk in onze herinnering is geworden.

Voor de kinderen, de ouders en de begeleiders van het hervormd jeugdchoor is zaterdag de 11e juni een dag die nooit weggaat en altijd bij blijft. Ze hebben het busongeluk op 11 juni 1955 meegemaakt en dit heeft een altijd blijvende indruk achtergelaten in het leven van de kinderen en begeleiders. Het is voor velen ook bepalend geweest in het verdere van hun leven. Dat is niet voor allen hetzelfde en in dezelfde mate bepalend geweest maar velen hebben aan het busongeluk een angst overgehouden. Een angst voor ruimten, zodat ze bepaalde ruimten mijden. Een angst voor het reizen in een bus, zodat ze daar niet meer mee reisden. Sommigen hebben de gebeurtenissen met de eerste ontzetting en angst opgesloten en er niet weer over gesproken.

In het voorjaar van 2005 heeft de Altestenrat van de Bergkirche van de Evangelische -reformierte Gemeinde van Osnabrück de kerkenraad van de Hervormde Gemeente Den Ham uitgenodigd om in een kerkdienst in de Bergkirche deze gebeurtenis uit het verleden met de deelnemers te gedenken. Gedenken in de plaats waar het ongeluk heeft plaats gevonden. En waar veel hulp is verleend aan slachtoffers van het ongeluk. We hebben besloten om daar gehoor aan te geven en zijn zondagmorgen 26 juni 2005 vertrokken uit Den Ham. In de bus zijn we met 52 personen vertrokken terwijl 22 personen anders hebben gereisd. En op dat moment wordt de herinnering bij een ieder wakker geroepen. De reis en de gebeurtenissen van die dag zijn herbeleefd. In de dienst, die gehouden is, hebben we stil gestaan bij de Woorden van God en het verschrikkelijk busongeluk. Bij de mogelijkheid voor de bevolking van Osnabrück om hulp te bieden. Christelijke naastenliefde in de dagen na de oorlog. In de gemeente van de Bergkirche hebben mensen met ons de herinnering bewaard en blij gegeven van hun werkelijk medeleven.

Het gedenken van het busongeluk nu brengt nieuwe ervaringen mee. Velen hebben herinneringen uitgewisseld. In gesprekken onverwerkte ervaring uitgesproken. Dat biedt de weg naar de verwerking. We hebben ontdekt dat in de Bergkirche gelovigen zijn, die de herinnering hebben bewaard en ons de ruimte hebben geboden om te gedenken. Die met ons weten van het gedenken uit de Heilige Schrift.

Het was in de stilte dat we hebben gezongen, woorden, die in het diepst van onze ziel hebben weerklonken als en echo voor het leven.

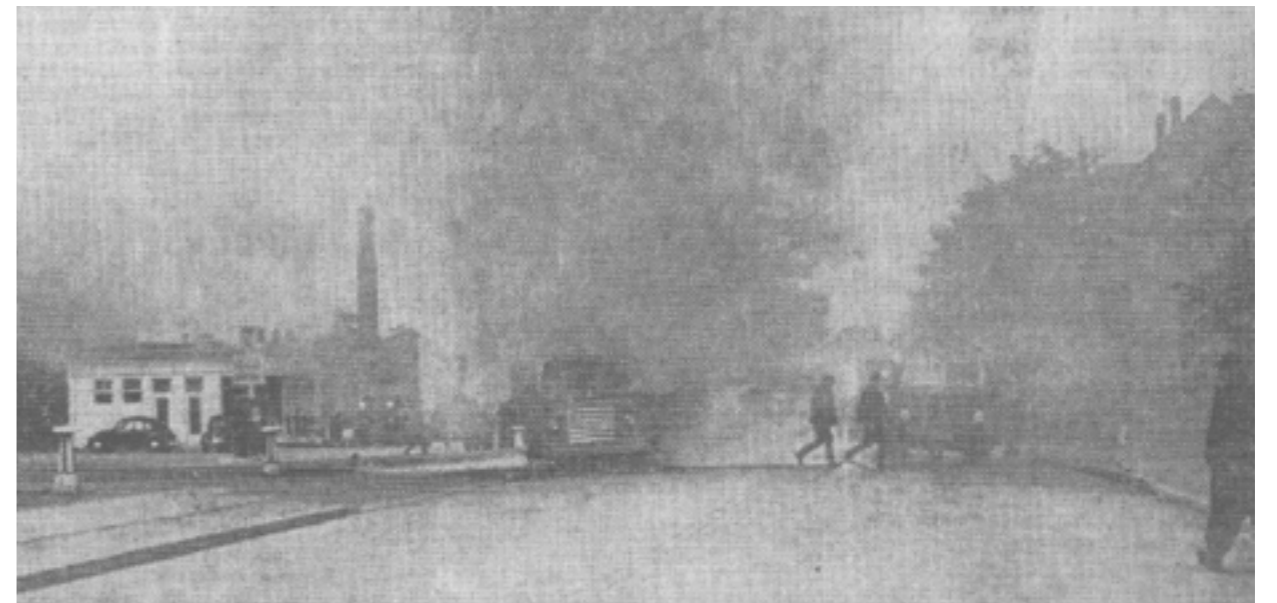
God zij geprezen met ontzag,
Hij draagt ons leven dag aan dag,
zijn naam is onze vrede.
Hij is het die ons heeft gered,
die ons in ruimte heeft gezet
en leidt met vaste schreden.

Hij die het licht roept in de nacht,
Hij heeft ons heil teweeggebracht,
dat wordt ons niet ontnomen.
Hij droeg ons door de diepte heen,
de HERE Here doet allen
ons aan de dood ontkomen.

H.M. Klaassen

Grauenhaftes Busunglück auf der Bohmter Straße

Auf der Bohmter Straße in Osnabrück geriet am Sonnabendmorgen gegen 8.30 Uhr ein holländischer Reiseomnibus, der mit einem Kinderchor auf der Fahrt zur Porta Westfalika war, im brand. Dabei wurden 2 Kinder getötet, 16 erlitten mehr oder weniger schwere Brandwunden und mußten dem Krankenhaus zugeführt werden. Fünf von ihnen schweben noch immer in Lebensgefahr.

Osnabrück, 12. juni.

In Osnabrück fand am Sonnabendmorgen eine froh begonnene Ausflugsfahrt eines holländischen Jugendchors aus Den Ham bei Almelo ihr tragisches Ende. Auf der Bohmter Straße, unmittelbar vor der Esso-Tankstelle an der Bremer Brücke, setzte eine Explosion den mit 43 Kindern und vier Erwachsenen besetzten Omnibus in helle Flammen.

Das Feuer griff so rasch um sich, daß zwei vierzehnjährige holländische Mädchen, die bei der Explosion die schwersten Verletzungen erlitten, den Omnibus nicht mehr verlassen konnten und in den Flammen den Tod fanden. Fünf weitere holländische Kinder, die Verbrennungen dritten Grades erlitten, befinden sich in akuter Lebensgefahr. Zwölf Kinder erlitten schwere, vier Kinder leichte Verletzungen. Die vier Begleiter der Kinder, unter ihnen der Rektor der Schule von Den Ham, Jacob Gorter, seine Ehefrau und der Leiter des Jugendchors, Lehrer Derk Jan Snel, kamen mit leichten Verletzungen davon.

Der Fahrer des Omnibusses erlitt nachdem Unfall einen Nervenzusammenbruch. Die Bevölkerung der Stadt Osnabrück trauerte mit den Angehörigen der Kinder, die am Sonnabendnachmittag mit dem Bürgermeister von Den Ham, G. Bramer, und dem holländischen Konsul aus Emden, Steenberer, in Osnabrück eintrafen. Als symbolischer Ausdruck der Anteilnahme wehte über dem Rathauseingang die holländische Fahne mit einem Trauerflor.

Während die verletzten Kinder in den Osnabrücker Krankenhäusern bestmögliche ärztliche Betreuung erhielten, bemühten sich Stadtverwaltung und Jugend-rotkreuz um die unverletzt gebliebenen holländischen Kinder, die mit Verpflegung und neuen Kleidungsstücken versehen wurden. Die Hilfeleistung entsprang einem echten Mitgefühl für die holländischen Kinder, die am Nachmittag Mittelpunkt einer riesigen Menschenmenge waren, die sich auf dem Marktplatz einfand.

III. Nederlandse berichtgeving van het ongeluk

Bus explodeerde bij Osnabrück

Vier kinderen uit Den Ham op schoolreis omgekomen

20 Gewonden, van wie 5 zwaar

In Osnabrück (Duitsland) is vanmorgen een uit Vriezenveen afkomstige autobus, waarin kinderen uit Den Ham (Overijssel) een schoolreisje maakten, geëxplodeerd. Vier kinderen zijn om het leven gekomen. Twee hunner verbrandden in de bus, twee anderen stierven kort na het ongeluk in een ziekenhuis. Twintig kinderen werden gewond. Vijf hunner verkeren in levensgevaar.

De autobus raakte door nog niet bekende oorzaak in brand. Kort daarop ontploften de gassen, die de wagen waren binnengedrongen. De bus stond toen onmiddellijk in lichter laaie. De kleren van de meeste kinderen vatten vlam. Alle blussingspogingen bleven vruchteloos.

Even voor de ontploffing hadden bedienden van een benzinestation de bus aangehouden, omdat zij zagen dat deze een rookspoor achterliet. Nadere bijzonderheden ontbreken nog.

In luttele ogenblikken werd de autobus herschapen in een brandend wrak, waaruit van alle zijden de vlammen lekten. Deze opname toont het restant van het voertuig, nadat het vuur zijn verwoestende arbeid had volbracht.

**Twee kinderen gedood,
zeventien anderen zeer
ernstig gewond**

EXPLOSIE IN BUS: LEED IN DEN HAM

(Van een onzer verslaggevers)

Den Ham is, zoals wij reeds in een deel van onze editie van Zaterdag meldden, getroffen door een zware slag. In de onmiddellijke nabijheid van de Duitse stad Osnabrück is een autobus uit Vriezenveen met 45 inzittenden, van wie veertig jongens en meisjes van het Hervormd Jeugdchoor uit Den Ham, in brand geraakt en geëxplodeerd. De gevolgen waren ontzettend: twee kinderen, de 14-jarige meisjes Annie Kusters en Ineke Heikens, kwamen om het leven, vijf anderen verkeren sedert het ongeluk in levensgevaar, terwijl twaalf kinderen zware verwondingen opliepen.

In blijvende herinnering

Annie Kusters

Ineke Heikens

IV. Berichtgeving vanuit Den Ham

NA UREN VAN ONDRAAGLIJKE SPANNING *Sluier van smart en rouw legde zich over Den Ham*

Intense spanning lag op de gezichten der kinderen toen eindelijk de officiële lijst met namen der slachtoffers voor het gemeentehuis werd voorgelezen

Gehele dorp op de Brink in saamhorigheid bijeen

(Van een onzer verslaggevers)

*„Ongeluk!! Ineke en Nettie ernstig ongeluk.
213 in Den Ham bellen. Komen hoor!!”*

*Het stond met grote, verschrikte letters
geschreven op het pad achter een huis
in Ommen. Het was het huis van de groot-
vader van Ineke, welke gisterochtend bij zijn
thuiskomst op deze manier heeft moeten
kennisnemen van het ongeluk, dat zijn
kleindochtertje Ineke het leven heeft gekost.
Zijn vrolijke, roodwangige Ineke met haar
onwillige blonde ponyhaar.*

Wij weten niet of grootvader Frens nog verder
gelezen heeft dan deze ene noodlotsregel, want
ook aan de voor- en achterzijde van het huis had
de onbekende zijn onheilsboodschap achter-
gelaten: „Frens, ongeluk! Direct in Den Ham
komen” en aan de voorzijde, ‘reeds half door de

sporen van de leveranciers uitgewist „School
reisje, bus vero.... 21.. in Den.. H.... bell....”.

Wij waren er toen het ongeluk reeds gebeurd
was en toen wij de tijding van Ineke’s sterven
al lang hadden ontvangen. Frens kan het
gelezen hebben toen hij nog niets wist en wie
zal beschrijven wat er in hem is omgegaan
toen hem dit bericht als een bliksemslag moet
hebben getroffen? Ineke, die hij een paar dagen
geleden misschien nog uitgelaten en vrolijk
tussen de bomen in zijn prachtige tuin had
zien huppelen, die hij meer dan eens de kip-
pen heeft laten voeren en die nu misschien....

De schrik, de angst en misschien reeds de
ontzetting moeten hem in hun worgende
greep hebben gevat. En hij is gegaan ...

De zon stond nog hoog die middag en de
tuin bloeide in een uitbundige pracht. De
rhododendrons waren op het hoogtepunt van
hun kortstondig bestaan en paarse lupines, fris
en kleurig, wuifden op hun krachtige stengels
in de warme voorjaarswind. De boomkruinen
ruisten, de vogels tjlpten en het vernieuwde
leven zong een harmonie van blijde verwach-
tingen. Maar Ineke was dood....

Achter in het grasveld, half verscholen in het
groenende struikgewas, stond een schoolbank.
Leeg! Nu wij wisten, dat Ineke er niet meer was,
had die lege bank iets beangstigends gekregen.
Hoe vaak zal Ineke er in hebben gezeten,
dachten wij, zal ze er met haar vriendinnetjes
in hebben gespeeld, vroeger, toen ze nog klein
was en misschien ook wel later. Wat spreken
op deze momenten niet krachtiger tot een
mens dan dergelijke, dode dingen? En wat
welt er bij het aanschouwen van zulk een
jonge natuur niet in een mensenhart op, dan
een gevoel van pijn bij de gedachte, dat ook
jonge mensen wel eens sterven moeten?

Wij zijn de lange weg van Ommen naar Den
Ham teruggewandeld en geen ogenblik is dit
probleem, dit niet kunnen vatten van wat velen
van ons accepteren als een leiding Gods, en
waar de vele honderden, die zich des avonds
op de Brink verzameld hadden, min of meer
bewust, óók bij bepaald waren, uit onze
gedachten geweest.

Ondragelijke spanning

De spanning in de ochtenduren, toen de
berichten nog maar broksgewijs en soms
verminkt doorkwamen, was voor velen schier
ondragelijk. Wie waren er dood en wie

gewond? Wie licht gewond, wie zwaar en wie
levensgevaarlijk?! Was het waar dat Alie,
Jantje en Henk ook overleden waren, of was
het maar een gerucht?

De een zei van wel, de ander van niet, een derde
stelde gerust maar niemand wist iets. Op de
secretarie werkte men onder hoogspanning.
Daar kreeg men sneller dan allen, die op
de Brink waren samengeschoold, de angstig
tegenwoordig geziene zekerheid. Ook hier was
men diep onder de indruk.

Koortsig, jachtig, nerveus, maar ieder met
de volle inzet van zijn persoon, werkte men
aan het samenstellen van de gegevens. De
verbinding met de Osnabrückse autoriteiten,
die regelmatig en met hoge frequentie
opbelden, zorgde voor steeds meer fitnesses,
steeds meer details, steeds meer ontsteltenis.
Totdat men wist waar men aan toe was
en voor de ouders der zwaar gewonde
kinderen een bus gecharterd werd.

Vaders en moeders, met betraande of
vertrokken gezichten stapten in. Om te
gaan zien.... Vol gas daverde de bus uit het
gezicht....

**En toen begon in Den Ham het wachten.
Het wachten op de niet gewonde
kinderen, dat tot kwart over tien
des avonds zou duren en waaraan, men
kan wel zeggen, het hele dorp heeft
deelgenomen. Wat daar Zaterdag-
avond uren lang op de Brink heeft
gestaan, waren niet alleen maar een
paarhonderdsaaamgestroomdemensen.
Nee, dit was het dorp zelf. Men voelde
zich één met elkaar, verbonden en
solidair in eenzelfde lotsgemeenschap.**

Aangrijpend weerzien

Het weerzien tussen ouders en kinderen was aangrijpend. Huilend en totaal nog overstuur stapten de aan de dood ontworpen kinderen uit de bus. Weggeborgen in moeders armen of het gezicht tegen vader's schouder gedrukt, snikten zij het uit. Hun verdriet was woerdeloos en ook zij, die troosten wilden, konden slechts stamelende klanken uitbrengen.

Burgemeester Bramer, die door het gebeuren nog diep onder de indruk was, gaf een kort verslag van hoe alles zich had toegedragen. Hij riep de dorpelingen op tot gebed voor de diepbeproefde ouders van Ineke en Annie en voor de zwaargewonden, die in de Osnabrückse ziekenhuizen moesten worden achtergelaten.

„Wij zijn te Osnabrück met een overstelpend aantal blijken van deelneming overstroomd — aldus burgemeester Bramer — en de zorg waarmee men de getroffen heeft omgeven is voorbeeldig geweest. Alle kinderen, die niet of nauwelijks meer in het bezit van kleren waren, werden van nieuwe voorzien, particulieren zorgden onmiddellijk voor bloemen en fruit en alles werd gedaan om het leed te verzachten. Wij zijn langs alle bedden gegaan en zijn door de liefdevolle attenties diep getroffen. Osnabrück is vandaag heel dicht bij Den Ham gekomen, heel dicht”.

Ben ik het „ergste”, dominee?

Niet minder bewogen was de op de bumper van de bus uitgesproken toespraak van dominé Labrie.

Het „waarom” van Gods raadsbesluiten is ons allen heel vaak niet duidelijk — aldus de predikant — maar hier heb ik het antwoord menen te verstaan. Dit is gebeurd opdat de grote werken Gods verheerlijkt zouden worden.

Met uitlatingen van enkele zwaar getroffen kinderen maakte dominé Labrie dit duidelijk. „Ben ik nu het ergste, dominee?” had de levensgevaarlijke Henk Leeuwis hem gevraagd en toen de predikant geantwoord had „Dat weet ik toch niet, jongen”: „Ik hoop maar van wel, dominé”.... dan hebben de anderen niet zo'n pijn”. „Ik heb de Heere Jezus zo lief” had een ander ernstig verbrand slachtoffer gefluisterd, daarmee blijk gevend van een Godsvertrouwen, dat menig volwassene zou kunnen beschamen. Met een gebed, dat onder eerbiedige stilte werd aangehoord, kwam tenslotte het einde van een dag, die iedere inwoner van Den Ham zijn leven lang in het geheugen gegrift zal blijven.

„De Heer is mijn deel”

De dienst in de Hervormde Kerk die des Zondags gehouden werd en waar naar schatting een vijfhonderd mensen aanwezig waren, stond uiteraard ook in het teken van het ongeluk. Voorganger was de hulpprediker de heer Kleinrensink, die tot onderwerp van zijn preek had gekozen het Schriftgedeelte uit Jeremia: „De Heer is mijn deel. Daarom zal ik op Hem hopen.”

In een eenvoudige, duidelijke toespraak wees de predikant op het feit, dat wij slechts dan de slagen die God ons laat toebrengen kunnen accepteren, wanneer wij ons geloof in Hem rotsvast hebben verankerd. Dan — aldus de spreker — zal Hij de korf van Zijn barmhartigheid wijd voor ons openen (En daar komt wat uit — dat verzeker ik U) en zullen wij immer met een voordelig saldo kunnen sluiten.

Helft van alle inzittenden bleef zonder verwondingen

(Van een onzer verslaggevers)

Een kreet van ontzetting ging Zaterdag niet alleen door het zo zwaar getroffen plaatsje Den Ham, maar evenzeer door de veel grotere Duitse stad Osnabrück.

Als een lopend vuurtje verspreidde zich het bericht, dat een Nederlandse autobus met kinderen, tijdens een vacantiereisje door Duitsland, aan de rand van de stad en op de weg naar Bremen, in brand was geraakt, waarbij zich een zware explosie had voorgedaan.

Aanvankelijk verkeerde men in de mening, dat de ramp reeds dadelijk vier doden had geëist, en vele gewonden, die in levensgevaar verkeerden. Later op de middag bleek, dat bij het ongeluk terstond het leven verloren de 14-jarige meisjes Ineke Heikens, Brinkstraat en Annie Kusters, Rohorst, Den Ham. Volgens een officiële lijst van de politie te Osnabrück worden in twee ziekenhuizen voorts 17 ernstig gewonden verpleegd, waarvan er zich vijf Zondag nog in levensgevaar bevonden.

Duitsers boden spontaan hulp

Vrolijk en zingend was het Hervormd Jeugdkoor uit Den Ham Zaterdagmorgen omstreeks 5 uur reeds vertrokken in een autobus van de fa B. W. Winkel uit Vriezenveen. De meisjes en jongens zouden een dagtochtje maken door een gedeelte van West-Duitsland. Zij werden begeleid door de dirigent van het koor, de heer Snel en diens echtgenote, alsmede door het hoofd van de Hervormde school in Den Ham, de heer J. Gorter en mevr. Gorter. De bus werd bestuurd door de heer Anton Heuver.

Het jaarlijks uitstapje heeft voor het koor de vorige jaren bestaan uit de tocht naar een zangconcours in een andere gemeente. Nu een dergelijk concours ditmaal in Den Ham zelf was georganiseerd, had de leiding besloten, de kinderen op een reisje naar het buitenland te onthalen.

Men kan zich dus indenken, in welk een uitbundige stemming de meisjes en jongens waren. Een Duitse douaneman aan de grens vertelde ons later, hoe de passagiertjes van deze bus hem des morgens speciaal waren opgevallen door het enthousiaste zwaaien en roepen bij het binnenrijden van het vreemde land.

In dit leven kan vreugde spoedig en onverwachts in leed verkeren! Omstreeks kwart over negen deed de ramp zich voor. De bus had toen de buitenwijken van Osnabrück bereikt,

en heeft op de BohmterStrasse, in de richting van Bremen, heel even brandend op de weg gereden, zonder dat de chauffeur of de inzittenden zich daarvan bewust waren.

De Duitser Erich Gurk en andere omstanders, die van alle kanten kwamen opdagen, deden al het mogelijke om de inzittenden te redden. Zij slaagden erin alle kinderen, op twee na, uit het fel brandende vehikel te krijgen. Later, nadat de bus totaal was uitgebrand, heeft men pas de verkoolde lijkjes van Ineke Heikens en Annie Kusters kunnen bergen.

Uitslaande vlammen

Voorbijgangers merkten, tot hun grote schrik, de vlammen aan het achterste deel van de autobus echter wèl op. en zij gebaarden wild om de aandacht van de chauffeur te trekken. Dit laatste zou tenslotte een personeelslid van een tankstation, dat juist gepasseerd werd, gelukken. Toen deze Duitser, Erich Gurk genaamd, de achter uit de bus komende vlammen en rook zag, snelde hij toe met een schuimblusapparaat. Met een schok kwam het voertuig tot stilstand. De vlammen schoten omhoog en plotseling was het gehele interieur één laaiende gloed. Daarbij deed zich een zware ontploffing voor, die vermoedelijk veroorzaakt werd door gassen, die reeds eerder in de bus aanwezig moeten zijn geweest.

Kindervreugde werd in een tragische oogwenk kinderleed

Steekvlam en explosie veroorzaakten dramatische momenten bij Osnabrück

Aan de dood ontsnapt. Verslagen en ontdaan troffen wij dit groepje jongens en meisjes, die geen verwondingen opliepen, in Osnabrück aan.

De slachtoffers van het ongeluk

De officiële lijst van slachtoffers die na het ongeluk door de Duitse autoriteiten werd vrijgegeven, bevatte de volgende namen:

LEVENSGEVAARLIJK GEWOND waren - volgens de officiële opgave, die wij in Osnabrück ontvingen - de 14-jarige Alie Schutmaat, de 15-jarige Jantje Vrijlink (twee meisjes), Henk Leeuwis (12), Gerrit Podde (12) en Jan Ardesch (13).

ZEER ERNSTIG GEWOND, maar niet in levensgevaar verkerend, bleken te zijn de volgende jongens: Frederik Jan Koskamp (12), Gerrit Jan Kelder (15), Bertus Podde (12), Cor Snel (15), Henk Rensink (15), Frederik Jan Dalvoorde (12), Martin Kremer (15) en de meisjes Diny Marsman (13), Henny Stokvis (13), Gezina Vrijlink (13), Herma Jansen (14), Henny Bloemendal (16).

LICHT GEWOND waren Henny Kelder (16), Hendrika Voort (13), de 52-jarige heer J. Gorter en de chauffeur, de heer Anton Heuver.

De overige inzittenden (24 in getal) kwamen met de schrik vrij en zijn reeds naar huis teruggekeerd. In de toestand van de zwaargewonde kinderen is sinds het ongeluk geen verandering gekomen. Volgens de dienstdoende dokter in het stedelijk ziekenhuis, bevinden zich genoemde vijf kinderen nog steeds in levensgevaar. De toestand van één hunner, een jongen, is zeer ernstig. Over de verdere ontwikkeling van de toestand der patientjes zou naar de mening van de dokter pas over vijf a acht dagen een oordeel mogelijk zijn. De kinderen zijn ondergebracht in het Marien-hospitaal en het stedelijk ziekenhuis.

Dit is wat er overbleef van het interieur van de autobus waarmee de kinderen werden vervoerd

Gruwelijk

Gruwelijke taferelen hebben zich tijdens het ongeluk afgespeeld. Het gebeurde allemaal binnen enkele minuten. Een geweldige steekvlam schoot van achter naar voren door de bus en tastte alles en allen aan. Door portieren en raampjes werden de luid schreiende en om hulp roepende passagiertjes naar buiten getrokken. Met brandende kleren liepen de kinderen de straat op en probeerden, door zich op de grond om en om te rollen, het vuur te doven. Enkelen hadden reeds na een paar minuten geen kleding meer aan het lichaam....

Iedereen hielp naar vermogen. Zo was er bijvoorbeeld een in de nabijheid wonende bakker, die met een grote zak meel kwam aandragen, die hij op de in brand staande kinderen leeg schudde.

Liefderijk opgenomen

Spoedig was de brandweer ter plaatse, die het vuur in de bus met grote kracht bestreed, maar niet kon verhinderen, dat het voertuig totaal uitbrandde. In de kortst mogelijke tijd was een doeltreffende hulpdienst georganiseerd, die eerst de zwaar gewonden en daarna de 24 niet getroffen passagiers, die allen over hun zenuwen heen waren, vervoerde.

De gewonden werden opgenomen in twee plaatselijke ziekenhuizen, en de anderen werden naar de brandweerkazerne gebracht

om daar tot rust te komen. Later op de dag hebben zij zich naar een aparte zaal in de „Ratskeller” (een groot restaurant onder het stadhuis) begeven, waar zij liefderijk verzorgd zijn. Zo nodig werd hun andere kleding verschaft. Hun bagage in de bus is geheel verloren gegaan.

Steekvlam

Nog hevig ontdaan, heeft de 18-jarige Femmy Teusink, een der inzittenden, die gelukkig ongedeerd bleven, ons verteld hoe plotseling en tot grote schrik van de inzittenden, een enorme steekvlam door de bus schoot, hoe vlak daarna het vehikel trilde door de harde slag van de explosie, en hoe het toen even leek, alsof allen in het donker zaten. Een luid geschrei weerklonk, en de in brand staande kinderen begonnen in panische angst naar de uitgangen te dringen. Van alle kanten stond de bus in vlammen, en het is dan ook onbegrijpelijk, dat de inzittenden zo spoedig naar buiten konden komen.

„Wij hebben allen elkaar zo goed mogelijk geholpen”, aldus Femmy Teusink, „wij rolden de kinderen, wier kleren in brand geraakt waren, over de grond en sloegen op het vuur om het te doven. Vooral de heer Gorter trad bij de redding zeer doortastend op”. De hulp, die door de Duitsers werd geboden, was prachtig.

Het duurde niet lang of de eerste ouders der getroffen kinderen, in Den Ham gealarmeerd, arriveerden per auto, en later ook met een

speciale autobus, in Osnabrück. Voor enkelen was het een vreugde hun kind ongedeerd weer te zien, maar anderen moesten, diep geschokt, de zware gang naar het ziekenhuis maken.... Ook burgemeester Bramer, dominee H Labrie en dokter Kohly waren spoedig ter plaatse. Hun aanwezigheid en medeleven betekenden voor de zwaar getroffen ouders in deze moeilijke ogenblikken zeer veel. Alles hebben zij gedaan om het hun gemeentenaren in de vreemde Duitse stad — naar omstandigheden — zo gemakkelijk mogelijk te maken.

Samen met verscheidene ouders hebben zij de patientjes bezocht, die meestal — ondanks de ernstige brandwonden — niet bewusteloos waren. Zij bleken zelfs de burgemeester te herkennen. Men kan zich indenken, dat zich hier ontroerende taferelen afspeelden, scènes, die eenvoudig niet te beschrijven vallen.

Grote opschudding

Door de goede zorgen van het stadsbestuur en enkele Nederlanders, die in Osnabrück woonachtig zijn, was het de ouders van in levensgevaar verkerende kinderen mogelijk in de Duitse stad te blijven logeren. De belangstelling voor het gebeuren in binnen- en buitenland was enorm. Journalisten en pers-

fotografen snelden toe, en het duurde niet lang of ook de televisiemensen gaven acte de presence. De Duitse radio gaf gisteravond een reportage van het ongeluk, die een half uur duurde. De politie werd zelfs opgebeld om bijzonderheden door enige kranten in Engeland. Het Osnabrücker Tageblatt gaf regelmatig extra bulletins uit. De inwoners van de stad toonden grote belangstelling en medeleven.

Nauwe banden

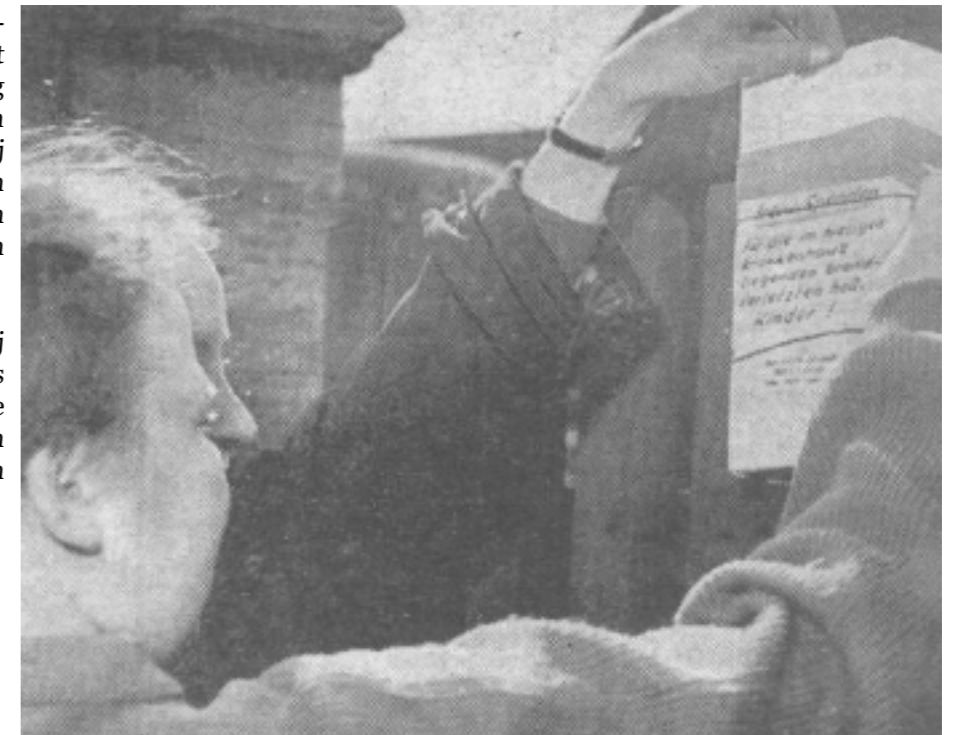
Degenen, die niet gewond waren, zijn gisteravond met een extra bus naar huis gebracht. Voordat zij vertrokken, werden zij toegesproken door de Stadtdirektor van Osnabrück, dr Wegener, die namens het gemeentebestuur en de bevolking zijn deelneming betuigde en de verzekering gaf, dat de kinderen in de ziekenhuizen een goede en liefderijke verzorging zullen ontvangen. Burgemeester Bramer van Den Ham, die zichtbaar getroffen was door hetgeen de kinderen uit zijn gemeente overkomen is, sprak een hartelijk dankwoord, daarbij verklarende, dat er door dit ongeval nauwe banden zijn ontstaan tussen Osnabrück en Den Ham.

Duitse jeugd zorgt voor bloemen en fruit

Op initiatief van de schooljeugd in Osnabrück wordt aldaar een geldinzameling gehouden om de kinderen uit Den Ham, die bij het autobusongeluk in het ziekenhuis zijn opgenomen, van bloemen en fruit te voorzien.

Foto: Twee scholieren bij een van de collectebusjes die aan de openbare weg zijn opgehangen en waarin ieder zijn gave kan deponeren

„Géén kwaad woord over de Duitsers”

In de kamer waar de drie zwaar gewonde slachtoffertjes van het busongeluk liggen, heerst een grote rust. Afgeschermde lampjes werpen donkere schaduwen in de kamer en de dichtgetrokken gordijnen geven haar een intimiteit, die bijna weldadig aandoet. Af en toe komt er een verpleegster binnen. Zij loopt even langs de bedden, ziet of alles in orde is, om dan met geruisloze stap weer te verdwijnen. Behoedzaam sluit zij de deur, de roerloze kamer met haar bewegingloze patientjes achterlatend. Een diepe rust heeft er zich bijna tastbaar samengetrokken, zo intens zelfs, dat wanneer er plotseling een paar bezoekers binnen komen, deze hierin geheel schijnen te worden geabsorbeerd.

Het zijn twee... drie... vier mannen. Ze hebben bakjes met fruit, noten en chocolade in hun handen en zoekend gaan hun ogen langs de bedden waar zij hun vriendelijke attentie moeten afgeven. Maar waarom verstarren ze toch zo plotseling? Waarom blijven ze ineens zo verschrikt staan en waarom lopen ze niet dóór?

Voor hen liegen drie onherkenbare gestalten. De hoofden, met slechts enkele uitsparingen, dik in verband gewikkeld, liggen diep in de kussens. Een wit omzwachtelde arm ligt als dood op een deken en over twee van de kinderen heeft men een beschermende huif geplaatst.

Een verpleegster noemt de namen van de meisjes. „Dit is Sinie, dat is Jantje en dat meisje daar is Alie”, zegt ze. „Zet u de bakjes maar neer op de nachtkastjes. Ik geloof vast, dat de kinderen er erg blij mee zullen zijn”. En dat doen die mannen dan ook.

De patientjes, die schenen te slapen, blijken alle drie nog wakker te zijn en met hun koortsig gloeiende ogen moeten zij het bezoek van het begin af hebben gevolgd. Nog voordat de Hollanders een paar woorden hebben gevonden om hun ontroering machtig te worden, klinkt het al fluisterend: „Fijn, mijnheer, dank u wel”.

Het is nauwelijks hoorbaar, maar waar deze dankbaarheid uitgesproken wordt door een paar lippen, die door brandwonden afschuwelijk verminkt zijn, daar is het genoeg om een van de bezoekers de tranen in de ogen te doen springen. Hij buigt zich over het meisje heen en streelt met oneindige voorzichtigheid haar vochtige blonde haren. En dan klaagt het slachtoffertje haar brandende nood: „Zo’n pijn, mijnheer”,! klinkt het nauwelijks hoorbaar, „ooh, zo’n pijn aan mijn benen!”

„Stil maar, m’n meiske”, zegt de man schor, „stil maar” en hij vat de kleine hand, die hem van onder de deken wordt toegestoken in zijn grote handen. „Dapper zijn, m’n meiske”, bemoedigt hij, „je wordt weer helemaal beter, hoor! De pijn gaat helemaal weg!” En dan kan ook hij niet meer. In de ogen van het meisje liggen een paar glanzende tranen.

Adenauer betuigt deelneming

De Duitse Bondskanselier, dr Adenauer heeft in een telegram aan min. president dr W. Drees zijn diepe medeleven met het autobusongeluk in Osnabrück uitgesproken.

Het telegram van dr Adenauer luidt als volgt: „Diep bewogen heb ik vernomen van het ongeluk in Osnabrück, waardoor op een verschrikkelijke manier het vacantiereisje van 43 Nederlandse kinderen een einde nam. Ik doe uw Excellentie mijn oprechte deelneming en mijn hartelijk medegevoel toekomen ook voor de familieleden van de omgekomenen, alsmede voor de gewonden die ik een spoedige genezing toewens”.

De Westduitse minister voor het verkeer- wezen ir. Hans Christoph Seebohm heeft in een telegram aan de minister van Verkeer en Waterstaat, mr. J. Algera, eveneens zijn medeleven uitgesproken.

Duitse ambassadeur betuigt deelneming

De ambassadeur van West-Duitsland in Nederland, dr Hans Mühlenfeld, heeft een telegram van de navolgende inhoud gezonden aan burgemeester G. Bramer van Den Ham.

„Diep getroffen door het tragische ongeval bij Osnabrück zou ik u willen verzoeken mijn oprechte deelneming te willen overbrengen aan de zwaarbeproevede ouders van de slachtoffers. De gewonde kinderen wens ik een spoedig herstel toe”.

Over het lot van de slachtoffers kon men ons hedenochtend in Den Ham geen nadere bijzonderheden mededelen.

Koninklijk medeleven met Den Ham na busongeluk

De burgemeester van Den Ham heeft talloze blijken van belangstelling en medeleven ontvangen na de ramp die zijn gemeente tref, toen Zaterdag de autobus met kinderen te Osnabrück in brand vloog. Hare Majesteit de Koningin heeft per telefoon van haar deelneming doen blijken en uitvoerige informaties ingewonnen.

Door de wijze waarop het dorp dit gezamenlijk leed draagt, is de koningin ten zeerste getroffen. Namens prinses Wilhelmina kwam een telegram van de volgende inhoud binnen: „Prinses Wilhelmina heeft tot haar grote ontsteltenis kennis genomen van het leed dat vele gezinnen in uw gemeente getroffen heeft. Zij verzocht mij u te vragen haar deelneming over te willen brengen aan de ouders van de twee omgekomen kinderen en haar medeleven met de zorg van de ouders wier kinderen ernstig gewond zijn”. Het telegram was ondertekend door mej. J. Geldens, particulier secretaresse.

De ministerpresident heeft in een persoonlijk schrijven zijn deelneming betuigd met het ongeluk en het telegram van bondskanselier Adenauer ter kennis van de burgemeester gebracht!

De Duitse gezant te Den Haag zond — zoals is gemeld — telegrafisch blijken van deelneming. Ook de Commissaris der Koningin in Overijssel, stelde zich op de hoogte van de omvang der ramp. Van de stad Osnabrück kwam een officieel schrijven binnen, waarin uitdrukking wordt gegeven aan de gevoelens der burgerij. „Over de grenzen van de beide landen heen worden in de geest handdrukken gewisseld met alle getroffen” aldus het schrijven. Van vele organisaties en particulieren, alsmede van onderscheidene gemeenten kwamen telefonische, telegrafische en schriftelijke blijken van deelneming. Verwacht wordt dat de belangstelling voor de begrafenis van de beide overledenen Vrijdagmiddag om half drie zeer groot zal zijn.

Twee rampen

De verhalen over de twee autorampen in Frankrijk en in Duitsland waren de gruwelijke sensatie van het afgelopen weekeind. Ons medegevoel gaat uit naar de slachtoffers, vooral naar die uit Den Ham.

De ramp in Frankrijk stelt het vraagstuk van onverantwoordelijke en onnodige races met auto's en motoren opnieuw aan de orde. Men zou ze in deze vorm dienen af te schaffen, naar onze mening.

Maar afgezien daarvan viel het op hoe verschillend in het Franse en in het Duitse

geval uit menselijk oogpunt op deze rampen is gereageerd. In Frankrijk verhinderden de 79 doden niet, dat de race doorging alsof er niets gebeurd was. Maar in Duitsland trof ogenblikkelijk het spontane medegevoel, de spontane hulp van de bevolking en het bestuur van de stad Osnabrück.

De menselijkheid, die in Le Mans ontbrak en die aan die race nog te meer een demonisch karakter gaf, was in Osnabrück in milde mate aanwezig. Zij is voor het zo zwaar getroffen Den Ham althans enige balsem in de wonde.

Gunstige ontwikkeling

Ook aan de andere kinderen hebben gisteravond mijnheer Klosters van busbedrijf Winkel, dominee Pelleboer uit Vriezenveen, dokter Kohly uit Den Ham en nog enkele andere belangstellenden, bakjes met fruit uitgereikt. Het was het idee van de firma Winkel en hoewel sommigen uit het gezelschap menigmaal op hun ippen moesten bijten, hebben zij hun taak met grote voldoening verricht.

Over de gehele linie heeft de toestand van de patientjes zich gunstig ontwikkeld. Hetgeen overigens niet zeggen wil, dat levensgevaar voor Henk Leeuwis, Gerrit Podde en Jan Ardesch reeds is geweken.

Jan was in verhouding tot Zaterdag een stuk beter. Zijn gezicht was minder gezwollen en toen wij hem gisteravond even wilden opzoeken, werd ons meegedeeld, dat hij sliep als een roos. Zijn temperatuur is echter nog niet aanzienlijk gedaald en hij krijgt nog regelmatig bloed en plasmatransfusies.

De toestand van Henk laat zich eveneens iets minder ernstig aanzien, maar Gerrit, die een „dapper kereltje” wordt genoemd, schijnt er weer iets erger aan toe te zijn.

Diny Marsman kon gisteren naar huis worden vervoerd en ook Herma Jansen, Henny Bloemendal en Cor Snel maken het evenals de overige kinderen, die wij niet persoonlijk hebben kunnen bezoeken, redelijk wel.

Beschamend grote toewijding

De heer Snel van het zangkoor is degene, die bij afwezigheid van de ouders het paternaat over de kinderen heeft waargenomen, een opdracht, die hij zichzelf opgelegd heeft en die hij met grote toewijding verricht.

De liefde en de zorg, die de kinderen in Osnabrück nog steeds mogen ontvangen, noemde hij beschamend groot.

Het centrum van hulpverlening is wel het huis van de predikant der „Reformierte Kirche”, Pastor Buitkamp, waar men bij nacht en ontij kan binnenvallen zonder dat dit ook maar enigszins kwalijk wordt genomen!

Mede door diens activiteit hebben reeds 30 Duitse gezinnen aangeboden om ouders der kinderen gratis in hun huizen en voor onbepaalde tijd op te nemen. Ook op straat wordt men steeds weer door belangstellende onbekenden aangehouden.

„Pappa”, had één der kinderen haar vader voorgehouden, „je mag nooit meer één kwaad woord over de Duitsers zeggen”, en een ander: „Vaak heeft men gezegd: er zijn slechte Duitsers en hele slechte, maar nu heb ik gezien, dat er ook hele goede zijn”.

In verschillende Osnabrückse bladen zal vandaag een verklaring worden gepubliceerd, waarin Den Ham zijn grote erkentelijkheid voor de verleende hulp tot uitdrukking heeft gebracht.

De firma Winkel heeft voor de familieleden van de slachtoffers belangeloos een bus ter beschikking gesteld om vandaag een tocht naar Osnabrück te maken. Met de bus zullen behalve ouders ook enige tantes, ooms en grootvaders van de slachtoffers, alsmede enkele hoofden van scholen uit Den Ham, die door de kinderen worden bezocht, naar Osnabrück reizen.

X. De begrafenis van Annie en Ineke

De begrafenis der overleden kinderen zal plaats vinden op Vrijdagmiddag. De rouwdienst in de Nederlands Hervormde kerk vangt aan om half drie. Voorganger zal zijn dominee Labrie. Pastor Buitkamp uit Osnabrück hoopt tijdens deze dienst aanwezig te zijn.

Ineke en Annie in Den Ham op de dodenakker bijgezet

Een grote menigte bracht aan de slachtoffertjes van het autobusongeluk een laatste groet.

Een dorp kwam tezamen

(Van een onzer verslaggevers)

Toen gistermiddag bronzen klokgelui op de vleugels van de warme voorjaarswind het golvende Twentse land werd ingedragen, totdat het kilometers verder verstierf in het ijle geklingklang van een nauwelijks meer zichtbaar dorpskerkje, hebben velen het geweten.... Op dat moment is op boerenplaatsen in de omtrek van Den Ham het werk even gestaakt.

De boer, die achter zijn mestkar het veld inreed heeft het paard gestopt. Hij heeft de pet van zijn voorhoofd genomen en getuurd naar de horizon waar hij wist dat een dorp was samengekomen om twee kinderen te begeleiden naar de plaats waar alle leven heet verstomd te zijn.

Een dartel meisje dat bezig was de melkbussen schoon te wassen heeft verschrikt haar vrolijke gezang gestaakt. Zij heeft de handen aan haar schort afgeveegd en is toen heel stil naar buiten gelopen; en met een kleine pijn in haar jonge hart heeft ook zij geluisterd. Geluisterd naar de boodschapper van de dood; die in donkere, eentonige lettergrepen verhaalde van Ineke's en Annie's laatste gang, van twee kinderen die het niet gegeven was het sprankelende en juichende leven dat wij hen allen hadden toegedacht, te ervaren.

Jezus Christus

Annie en Ineke zijn er niet meer. Annie hoeft later niet meer naar de fabriek, iets waar ze de laatste tijd wel eens tegenop zag en de vrolijke Ineke, die bij het spelen zo vaak de touwtjes in handen nam, zullen wij ook niet meer zien. Voor de preekstoel van de Hervormde Kerk en naast het doopvont waar zij eenmaal als baby's in de gemeente van Christus werden opgenomen, stonden zij nu in twee eenvoudige kisten opgebaard. Latyrus en fresia's in tere kleuren van violet en geel omringden hen als de smartelijk schone groet van een dorp dat op deze dag het kerkgebouw tot in zijn uiterste hoeken had gevuld.

Bitterheid en ontroering

Terwijl het orgel nog speelde, trad dominee Labrie binnen. Achter hem, eveneens in toga gehuld, de hartelijke Osnabrückse Pastor Buitkamp, die zo zeer met onze tijdens het ongeluk deerlijk verbrande kinderen heeft meegeleefd en alles wat in zijn vermogen lag heeft gedaan om het lijden van ouders en kinderen tegemoet te komen. Toen het orgel zweeg, viel er even een gespannen stilte in de kerk. Strak had men de ogen op de predikant gevestigd, sommige mensen met een bittere trek op het gelaat, een schaduw van „maar niet kunnen begrijpen”, gepijnd weliswaar maar tot een ongevoelig masker gemodelleerd. Andere gezichten ontroerd of aanvaardend, maar allen ... bewogen.

Antwoord: Het geloof

Dominee Labrie begon zijn preek met het dorp te bepalen tot Job, de grote lijder uit het Oude Testament, de figuur die als voorbeeld van een magistraal Godsvertrouwen dermate zwaar beproefd en tot in de grondvesten van zijn ziel werd geschokt, dat zijn drie vrienden zeven dagen lang geen woorden durfden uiten om ook maar te trachten hem te troosten.

„Sprakeloos” zijn deze vrienden geweest, aldus dominee Labrie, omdat zij — zoals de Bijbel zegt — zagen dat zijn smart zeer groot was. Iets van zulk een smart voelen wij vandaag duidelijk aan en meer nog de ouders die vandaag het stof van hun lieve kinderen aan de schoot der aarde moeten toevertrouwen. Eigenlijk zouden ook wij maar beter stil kunnen zijn, niet moeten troosten, omdat wij met onze menselijke troost zo licht de smart kunnen vergroten. Want ook ons valt het zo moeilijk om in al datgene dat ons deze dagen

gebeurd is een „zin” te ontdekken, te begrijpen waarom twee jonge levens nog in de knop van hun bestaan moesten worden afgesneden.

Maar — aldus de predikant — en hier klonk zijn boodschap als de stoot op een klaroen, wanneer ik hier sta als Uw mede-Christen en als mededienaar van Jezus Christus, dan is er wel een antwoord en ook een grond van troost. Hier wees de predikant op de grote zendingsapostel Paulus, die ondanks de vervolging, vernederingen en het leed waar aan hij na zijn bekering heeft bloot gestaan uit de volle overtuiging van zijn hart heeft kunnen zeggen: „Als God mijn God maar voor mij is, wie is er mij dan tegen.” Paulus kreeg van God geen gedetailleerd antwoord waarom hem dit alles overkwam, maar omdat hij in het geloof in Jezus Christus geworteld en gegrond was en daardoor in staat was de sappen van het geloof in zich op te nemen, was de zekerheid van Gods nimmer aflatende afwezigheid als een heilig weten in zijn hart aanwezig.

„Waarachtig waar”

Ik ben in Osnabrück bij de kinderen geweest — vervolgde dominee Labrie — en ben van bed tot bed gegaan. En toen heb ik gezien dat het waarachtig waar was en heb ik het uit de mond van de kinderen, ik kan wel zeggen: telkens weer kunnen horen: „Er is maar één Koning en dat is Jezus Christus”.

Dit was werkelijk Godsvertrouwen — aldus de predikant — die zeide door deze houding diep getroffen te zijn en haar aan allen in de kerk aanwezigen ten voorbeeld stelde. „Goede Vrijdag is uitgelopen in Pasen en daarom is in Christus, die eenmaal dé graven van Zijn kinderen leeg zal maken, de dood overwonnen.

„Ik heb U lief. In goede dagen en in zware dagen, ik heb U lief” Dat was het refrein van de toespraak die Pastor Buitkamp hield en die, gehouden in „Pla' Duutsch” bijna woordelijk door iedereen kon worden gevolgd.

„Dienk er omme, aldus wendde Pastor Buitkamp zich tot de getroffen ouders”, dat jullie ook wete: Gott heb mièn léf. Daarom wil Hij oew aangezicht zien om U siene hanide op de kop te legge.

„Vrees niet, wees niet bange”, zegt de heer, „Ik ben beé U! Kiek mie an hold ie vast an Mie”. Dan wordt het goed.

„Ik heb de sleutels van de dood”

Toen kort daarop de kerkdienst ten einde was en Annie en Ineke door praktisch het gehele dorp naar de dodenakker gedragen werden waren de straten uitgestorven. Uitgezonderd een paar journalisten en persfotografen die hun taak helaas ook onder deze omstandigheden moeten verrichten waren er, buiten de schoolkinderen die langs de voor het verkeer afgesloten hoofdweg waren opgesteld, geen mensen te zien.

Aangrijpend hoogtepunt van de plechtigheid op deze dag was misschien het moment toen. dominee Labrie over de kist van Ineke deze geweldige tekst uitsprak: Een ieder die in Mij gelooft zal in eeuwigheid niet sterven” en over het omhulsel van Annie: „Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk. Amen!”

Aan de groeve voerden het woord, burge-meester Bramer en de Oberbürgermeister van Osnabrück, de heer Paul Buddenberg, die namens H.M. Koningin Juliana, H.K.H, prinses Wilhelmina, de commissaris der Koningin in de provincie Overijssel en namens de stad Osnabrück woorden van troost richtten tot allen die bij het busongeluk zo smartelijk getroffen werden.

De heer Kleinrensink sprak tenslotte namens de getroffen families een in het Nederlands en Duits gesproken dankwoord uit. Bij de plechtigheid waren onder anderen aanwezig: de waarnemend commissaris der Koningin in Overijssel, de heer J. M. Rudelsheim, „Stadtsdirektor” Vosküller, de Osnabrücker raadsheren Sachse en Erpenbeck, de directrice van het stadsziekenhuis te Osnabrück, zuster Oberin, de leider van het jeugd Rode Kruis te Osnabrück, de heer Günther en voorts tal van predikanten uit de in de buurt van Den Ham liggende dorpen.

Dankbaarheid

Gistermiddag heeft de burgemeester van de gemeente Den Ham het volgende officiële telegram aan de heer Oberbürgermeister en de heer Ober-stadtdirektor van de stad Osnabrück gezonden.

Juist teruggekeerd van het kerkhof, waar wij gezamenlijk het stoffelijk overschot van de beide slachtoffers aan de schoot der aarde hebben toevertrouwd, voel ik mij gedrongen uiting te geven aan onze gevoelens van innige dank voor al hetgeen de stad Osnabrück voor ons is geweest in de achter ons liggende dagen van verslagenheid, vrees en spanning. Nimmer zullen wij vergeten hoe de stad Osnabrück en al haar inwoners met ons hebben medegeleefd, hebben geholpen, ja zich geheel hebben ingezet tot beperking van de ramp, tot leniging van de smart en tot verzachting van het leed.

Zonder ook maar iets te willen afdoen aan onze erkentelijkheid en waardering voor een ieder zij het vergund de dank zeer in het

bijzonder te richten tot de Raad en de Verwaltung van de stad Osnabrück, alsmede tot de staf van geneeskundigen en verpleegsters van het Stadsziekenhuis en het Mariahospitaal. Hun voorbeeldig snelle organisatie, hun bekwame hulp en liefdevolle verzorging hebben diepe indruk gemaakt op ons allen.

Ik moge hierbij aan de Oberbürgermeister en de Oberstadtdirektor eerbiedig verzoeken deinnige gevoelens van onze gehele dorpsgemeenschap te willen kenbaar maken aan de ingezetenen van de stad Osnabrück. God trooste de bedroefden en schenke genezing aan de gewonde kinderen.

Met de grootste dankbaarheid en hoog-
achting, verblijve

Uw w.g. G. BRAMER,

Burgemeester der gemeente Den Ham.
17 - 6 - '55

In 't groote leed de verbunnenheid

Wat is 't der droovig in Den Ham gesteld noew,
Twee wichter dood, en volle nog zoo zeek....
De buss' in braand nen èèn' oaver de grèenze....
Het reisien, det eers zoo pleizeerig leek

Op oalen Hammerbrink kwam 't volk te hoope,
En vöng de droove tiedinge door op.
Het veulen mee met ieder, dee wat missen,
Den Ham was ééne groote noaberschap.

De Duutsche stad, woer 't ongeval gebeuren,
Hef neet as viejaand, mar as vrend edoan.
Zee hef ered, wat der te redden was, en
Is zoo den weg van nööstenleefde 'goan.

Zoo kan uut 't groote leed geboren wödden,
Det 't mèenschdom in verbunnenheid zich weet,
En de gedachte det, wee viejaand wèèn zol,
In nood door as nen vrend en helper steet.

Helderen, Juni '55.

JOHa. F. VAN BUREN

Onderstaande is een vertaling van een artikel in de Kerkbode van de Hervormde gemeente van Osnabrück. We nemen het zonder commentaar over. Het spreekt, dunkt me, voor zich zelf.

J. Gorter.

Het busongeluk dat de Nederlandsche kinderen overkwam op 11 Juli 1955 in Osnabrück.

Een grote verschrikking beving de inwoners van onze stad, toen op Zaterdag 11 Juni het bericht van het vreselijke ongeluk zich verbreidde, dat een Nederlandse bus had getroffen. Het jeugdkoor der Hervormde Gemeente te Den Ham, noordelijk van Almelo gelegen, was 's morgens vroeg uit z'n woonplaats vertrokken om een dagtocht naar het Weserbergland te maken. Hier in Osnabrück, in de Bohmterstraat, geraakte de bus plotseling in brand en in minder dan geen tijd stond het voertuig in lichterlaaie.

De begeleiders, hoofd en onderwijzer der Hervormde school, voorbijgangers en binnen de kortst mogelijke tijd ook de brandweer spanden alle krachten in de 43 kinderen, allen in de leeftijd van 14—17 jaar, uit de brandende bus te helpen. De meesten kwamen, zij het ook met geschroeiide kleren en haren, behouden uit de bus, maar er kon niet verhinderd worden, dat twee meisjes de dood vonden en 17 jongens en meisjes, met meer of minder ernstige brandwonden naar de ziekenhuizen moesten worden vervoerd. De deelneming, die de slachtoffers van dit ongeluk betuigd werd, was oprecht gemeend en groot. De leidinggevende mannen van het bestuur der stad Osnabrück zorgden er persoonlijk voor, dat de kinderen, die er heelhuids afgekomen waren, maar door de schrik eerst geheel verbouwereerd en verstomd waren, in de „Raadskelder” verkwikt werden en 's avonds met een stadsbus naar hun geboorteplaats werden teruggebracht.

Ook het dorp Den Ham werd direct op de hoogte gebracht van het gebeurde en reeds in de loop van de middag waren de burgemeester, predikant, arts en ouders der gewonde kinderen hier om zich ervan te kunnen overtuigen, dat menselijkerwijs alles voor de getroffen kinderen was gedaan en het

gemeentebestuur van Osnabrück iedere noodzakelijke hulp bereid was met vreugde te geven. Doctoren, zusters en personeel der ziekenhuizen besteedden intussen onvermoeid hun beste zorgen aan de zieke kinderen en het is zeker, dat het mede aan hun trouwe opofferingsvolle verzorging te danken is, dat langzamerhand ook de zeer ernstige kinderen, tot op dit ogenblik buiten, dagenlang bestaanhebbend levensgevaar, verkeren. Vanzelfsprekend, stond ook onze gemeente direct voor de vraag: „Wat kunnen wij voor de kinderen van onze Nederlandse geloofsbroeders doen?”

En dan is het werkelijk verblijdend te mogen berichten, dat in de kortst mogelijke tijd voor de ouders, die aan de ziekbedden van hun lijdende kinderen moesten blijven, door de leden onzer gemeente logies ter beschikking werd gesteld, dat verscheidene bedragen aan geld binnenkwamen en de heer Snel, die de belangen der kinderen zou behartigen, alle steun ontving, die hij voor de uitvoering van die taak nodig had. Ook buiten de kring der gemeente openbaarde zich de bereidheid tot hulp en christelijke naastenliefde op werkelijk overweldigende wijze. In elk geval zijn de Nederlandse kinderen en hun ouders vol lof en dank voor alle hulp die zij dagelijks ervaren. Verscheidene kinderen, die intussen naar hun vaderland konden terug keren, schrijven enthousiaste brieven met dankbetuigingen en groeten.

Wat kan er toch een zegen, juist door de nood, tot openbaring komen. Hier kunnen we het heel duidelijk opmerken:

1ste. Het ongeluk heeft ons in wel bijzonder sterke mate met onze broeders in Nederland verbonden en krachten van helpende liefde vrijgemaakt, die ons over de nationale en confessionele grenzen

heen onze band aan elkander in het christelijk geloof en onze verantwoordelijkheid voor elkander opnieuw duidelijk voor ogen gesteld.

2de. De burgerlijke en christelijke gemeente zijn elkaar in hun bereidheid om te helpen in heel sterke mate nader gekomen en ze hebben mogen ervaren, dat èn gemeentebestuur èn kerk, wanneer de nood aan de man komt, in gelijke verantwoordelijkheid voor de „arme” (i.c. de noodlijdende mens) elkander hebben te accepteren en naast elkander hebben te staan.

3de. Juist met betrekking tot Nederland hebben wij veel uit de tijd, die achter ons ligt, goed te maken. Hier werd er ons de gelegenheid voor geschonken. Daarvoor kunnen wij niet dankbaar genoeg zijn. Zowel schriftelijk als mondeling, zowel hier ter plaatse als b.v. bij de begrafenis der beide gestorven kinderen in Den Ham op 17 Juni j.l. is het door onze Nederlandse broeders telkens weer uitgesproken: „Wat in Osnabrück aan de verongelukte kinderen en aan hun ouders werd gedaan, is voor een nieuwe fundering van een vriendschappelijke verhouding tussen de volkeren van groter waarde dan lange diplomatieke besprekingen.”

4de. Alle hulp, die in deze nood werd gegeven, is ten allen tijde spontaan gegeven. Ze was vanzelfsprekend. Er is niemand, die waarde hecht aan bijzondere en aparte dankbetuigingen. En als de naar hun vaderland teruggekeerde kinderen, op kosten van de gemeenteraad van Osnabrück, hun verbrande kleren door nieuwe zien vervangen, dan staat ook deze vriendelijkheid onder het woord der Heilige Schrift:

Wij zijn onnutte knechten, wij hebben gedaan wat wij te doen schuldig waren.

God, de Here, naar wiens wil, degenen, die Hem liefhebben, alle dingen moeten dienen tot hun bestwil, die trooste de treurigen, die helpe de zieken, die late ons allen danken voor de genade, die Hij ook en juist in het gericht tot openbaring brengt.

W. Buitkamp.

Nog tien kinderen in Osnabrück

ZES PATIENTJES KEERDEN TERUG

DEN HAM — Dinsdagavond zijn een zestal kinderen, t.w. Jan Kelder, Corry Snel, Mattie Kremer, Henk Rensink, Henny Stokvis en Sinie Vrijlink, die wegens bekomen verwondingen bij het autobusongeluk te Osnabrück in het ziekenhuis aldaar werden opgenomen, in de ouderlijke woning teruggekeerd.

Bij alle verslagenheid, die er in het dorp nog heerst over de twee meisjes, die bij het ongeluk het leven verloren, stemt het toch tot grote dankbaarheid, dat zes kinderen wederom zover hersteld zijn, dat ze in eigen gezin mochten terugkeren.

Er worden thans nog tien kinderen in Osnabrück verpleegd. Wij vernamen, dat het meerendeel hiervan het zeer goed maakt al kan van enkele nog niet gezegd worden, dat ze geheel buiten levensgevaar zijn.

De wijze waarop de kinderen worden verpleegd en de zorgen waarmede ze, en niet in het minst van de zijde van de inwoners van Osnabrück, worden omringd, zijn boven alle lof verheven.

Maar het zijn ook de autobezitters in ons dorp, die dag in, dag uit, gereed staan om de ouders naar Osnabrück te brengen om de kinderen te bezoeken, die een belangrijk aandeel leveren om het leed èn van de patientjes èn van de ouders te helpen verzachten.

Op ziekenbezoek in Osnabrück

Bestelwagen kwam in sloot terecht

DEN HAM — Zondagmiddag is de heer Podde uit de Roggestraat op zijn tocht naar Osnabrück, alwaar hij een bezoek wilde brengen aan zijn zontje dat daar nog steeds ter verpleging in het Stadtkrankenhaus vertoeft, aan een groot gevaar ontsnapt.

Wellicht tengevolge van een te grote snelheid en de gladheid van de weg, slipte de bestelauto, waarin de reis werd gemaakt nabij Osnabrück. De wagen sloeg over de kop en kwam in een sloot langs de weg terecht. Wonder boven wonder kwamen alle inzittenden er zonder enig letsel af. Met een kraanwagen werd de auto weer op de weg gebracht en daarna kon de reis worden voortgezet.

XIII. Overlijden en begrafenis Jan Ardesch

De bloem valt af....

Dinsdag 2 Augustus j.l. overleed in het Marienhospital te Osnabrück, tengevolge van de zware verbrandingen opgelopen bij het droevig ongeluk te Osnabrück op Zaterdag 11 Juni j.l., op 13 jarige leeftijd Jan Ardesch.

Vurig hebben wij allen gehoopt en gebeden, dat de Here hem herstellen mocht en weer gezond terugbrengen naar z'n eigen huis. De Here heeft het anders gewild en Jan Ardesch is op een andere, heerlijker wijze thuis gekomen. De grote Herder der Schapen, Jezus Christus, heeft dit lam gebracht in zijn eeuwige schaapskooi. Wat een troost voor de ouders, dat zij dit vast en zeker mogen weten! Klaar heeft hun kind mogen getuigen van zijn liefde voor den Heiland.

Op Zaterdag 6 Augustus vond vanuit het gebouw de kerkelijke begrafenis plaats waarbij het Woord werd bediend uit Joh. 10 : 28. „En Ik geef hun het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal ze uit mijn hand rukken.”

Den Ham , 4 Augustus, 1955

Beste jongens en meisjes,

Ons vriendje Jan Ardesch is Dinsdagavond om twintig minuten voor negen rustig ingeslapen. Wij mogen geloven dat hij nu veilig in de armen van onze Here Jezus is. Hij, wist zelf dat hij sterven ging en voor dit sterven had hij geen angst. Wij mogen ook in dit lijden weer zien hoe groot Gods genade toch, ondanks alles, is. God heeft hem al die tijd dit lijden zo geduldig en vertrouwend doen dragen, dat het altijd weer een bemoediging was voor ons en vooral voor zijn ouders. Waarom dit alles zo moest gaan weten wij niet. God weet het wel. Alleen door te zien op het lijden en sterven van onze Heiland, weten we dat onze Here Jezus in dit lijden van Jan naast hem gestaan heeft en door dit alles heen hem heeft gedragen in zijn heerlijk rijk. Dat is voor ons een grote troost. Laat het dit ook voor jullie zijn. Wij willen Jan de laatste eer bewijzen door allen a.s. Zaterdag om kwart voor twee aan het gebouw te zijn, vanwaar uit we hem op zijn laatste gang hier op aarde volgen. Willen jullie ook je ouders vragen dit te doen en indien mogelijk de rouwdienst bij te wonen?

J. Gorter. - J. Snel.

Derde slachtoffer in Den Ham begraven

Zaterdagmiddag is in Den Ham de 13-jarige Jan Ardesch, het derde slachtoffer van het busongeluk bij Osnabrück na een geduldig gedragen lijden in het Marienhospital te Osnabrück, ten grave gedragen.

Aan de begrafenis ging een rouwdienst vooraf in het gebouw voor Chr. Belangen, welke o.m. werd bijgewoond door Oberbürgermeister Buddenberg, senator dr Oberbeckmann, dr Wienecke en Frau Oberin van het ziekenhuis te Osnabrück.

Nahet lezen van Jesaja 40:6-11 en Joh. 10:7-15, hield ds Labrie een predikatie naar aanleiding van het Bijbelwoord: „Ik geef hun het eeuwige leven en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid en niemand zal ze uit Mijn hand rukken”. Ds Labrie wees er op, dat wij ondanks de harde slagen, die zijn toegebracht, daar toch niet bij mogen blijven stilstaan. „Jan heeft geleerd op God te vertrouwen. En van wat Christus in handen heeft, gaat niets verloren en eens komt de dag, dat hij ook Jan zal optillen en hem naar lichaam en ziel zal opnemen in Zijn Heerlijkheid”, aldus ds Labrie.

Onder orgelspel werd de kist het gebouw uitgedragen. Aan de groeve las de heer Kleinrensink een Bijbelgedeelte. Voorts sprak burgemeester Bramer namens het gemeentebestuur en de ingezetenen woorden van deelneming tot de familie en dankte tevens het bestuur van de stad Osnabrück en het Marienhospital voor de uitzonderlijk goede zorgen aan de slachtoffers besteed. De heer Postma, hoofd der Chr, ULO te Ommen merkte op, dat Jan Ardesch ook in de schoolgemeenschap zou worden gemist.

“Hij kreeg hier geen diploma, maar ontving het hoogste diploma in de hemel.”

Oberbürgermeister Buddenberg, die namens Osnabrück sprak zeide o.m.: „Nu het niet zo heeft mogen zijn, dat het leven van Jan behouden bleef, buigen wij ons onder de wil van God”.

Nadat ds Labrie het „Onze Vader” had gebeden, dankte de heer Kleinrensink namens de familie.

XIV. Oproep voor eerste koorrepetitie na de ramp

Jongens en meisjes,

Het is de bedoeling, dat we a.s. Vrijdagavond om half acht weer een begin gaan maken met onze repetities. Het zal in 't begin wel even moeilijk zijn. Osnabrück ligt ons allen nog te vers in 't geheugen.

Toch gaan we verder, niet om te vergeten, maar juist omdat we weten dat ons zingen iets is dat ons bindt en vooral met hen, die we moesten verliezen.

Die band moet er blijven, omdat die band er blijven mag. Komt daarom allen trouw en laat ook door ons zingen die band steeds sterker worden en in alles de Naam van onze God geprezen zijn.

Hoe het de jongens verder verging in het ziekenhuis

Op initiatief van Johan Bodegraven

Kerstgroet voor Henk Leeuwis en Gerhard Podde in Osnabrück

Den Ham vergeet zijn patiënten niet

(Van onze correspondent)

Wie Donderdagavond geluisterd heeft naar de Steravond van de NCRV, weet op welke wijze Johan Bodegraven de luisteraars heeft opgewekt een Kerstgroet te zenden aan Henk Leeuwis en Gerhard Podde, twee leden van het Hervormde jeugdkoor, die nog steeds sinds het droevige autobusongeval op 11 Juni in het Stadt-Krankenhaus te Osnabrück vertoeven.

Geen „actie”

Met nadruk vestigde de heer Bodegraven er de aandacht op, dat het geenszins in de bedoeling lag met deze opwekking een soort actie te ontketenen, doch enkel om de jongen door het zenden van een Kerstgroet, te laten blijken, dat, al vertoeven zij buiten onze grenzen, zij in eigen land nog geenszins zijn vergeten. Dat de heer Bodegraven de Hammer dorpsgemeenschap zulk een lof toezwaaide, valt te waarderen. Want al moge het ook in ons dorp dan niet altijd pais en vree zijn — en waar valt zulks wel te constateren — op de dag van het droevig gebeuren is toch wel inzonderheid gebleken, dat men elkaar in de nood niet alleen laat.

Zorg

Nog tot op de dag van heden wordt aan de jongens in het ziekenhuis de grootst mogelijke zorg besteed. Een warm woord van dank zal in de eerste plaats dienen uit te gaan naar de doktoren en verpleegsters van het Stadt-

krankenhaus, die niet alleen met grote liefde en zorg en onuitputtelijk geduld alle middelen aanwenden om beide jongens het verblijf in het ziekenhuis zo aangenaam mogelijk te maken, maar bovenal medisch alles in het werk stellen om de wonden te doen genezen en de uiterlijke tekenen van het ongeluk die beide jongens opliepen, zoveel mogelijk uit te vagen. Dat de autobezitters in ons dorp week aan week uit, spontaan hun wagens beschikbaar stellen om de ouders in de gelegenheid te stellen driemaal per week hun kinderen te bezoeken, getuigt van een meeleven, dat moeilijk in woorden is uit te drukken.

Geschenken

Wanneer men in de ziekenzaal van de jongens een kijkje gaat nemen, staat men verbaasd over hetgeen beide knapen in de tijd dat zij in het ziekenhuis vertoeven, hebben gekregen. Een en ander getuigt van een zeer hartelijk meeleven en warme belangstelling.

Henk, die zijn zinnen had gezet op een grammofoon, zag zijn wens in vervulling gaan en het aantal platen stijgt met de dag. Het is een genoegen te zien met hoeveel trots hij zijn kostbare bezit toont en hij z'n lievelingsplaatjes afdraait. Gerard kreeg overeenkomstig zijn verlangen een prachtige

electrische trein, waarmede hij een groot deel van de dag weet door te brengen. Gramfoon en electrische trein; het is maar een klein onderdeel van de geschenken. Er is veel; zelfs zeer veel.

Vriendschap

Niet minder belangrijk bij al deze stoffelijke bewijzen van belangstelling zijn de vriendschapsbanden welke in Osnabrück zijn gelegd en voor de jongens dan ook van grote waarde zijn. Regelmatig komen Duitse vrienden de jongens bezoeken.

Maar bij dit alles mag in geen geval vergeten worden, wat de heren Gorter en Snel, de leiders van het Herv. jeugdkoor, hebben gedaan en nog doen met ruggesteun van de Hervormde Kerk, die getoond heeft, dat het in de eerste plaats tot haar taak behoort haar leden te laten gevoelen, dat er binnen de Kerk een gemeenschap is, die zich op grond van Gods Woord verantwoordelijk voelt voor het lot dat haar leden treft.

Reportage?

Nu ook de NCRV heeft gemeend in dezen te moeten spreken kon, zullen de bewijzen van belangstelling in nog grotere mate vloeien. Moge het de beide jongens niet overmoedig, maar stil maken. Laten zij bij alle leed, dankbaar mogen zijn voor de wijze waarop niet alleen in ons dorp, maar in het gehele land en zelfs daarbuiten, wordt meegeleefd. Naar wij vernemen hoopt de NCRV 2e Kerstdag een bezoek aan de jongens te brengen. Zo mogelijk zal dit bezoek nog leiden tot een reportage.

Bezoek aan Den Ham: Johan Bodegraven bracht geschenken

Vrijdagmiddag heeft de heer Johan Bodegraven namens de N.C.R.V. een bezoek gebracht aan de families Leeuwis en Podde te Den Ham, om de nog nagekomen geschenken af te dragen bestemd voor hun jongens, die nog verpleegd worden in Osnabrück. Hierbij waren o.m. ook enige konijnen.

De heer Bodegraven vond het verstandiger om deze dieren maar niet op de ziekenkamer van de jongens te bezorgen. Ook wipte de heer Bodegraven nog even bij burgemeester Bramer aan, om deze dank te brengen voor de verleende medewerking bij de totstandkoming van de radioreportage vanuit Osnabrück op 2e Kerstdag.

Zoals bekend gaven de beide jongens bij de uitzending te kennen, dat uit de veelheid van cadeaus ook hun kameraadje Henk Ekkelkamp, die in het sanatorium „Sonnevanc” te Harderwijk wordt verpleegd, zou worden bedacht.

De heer Bodegraven heeft hieraan vrijdag ook voldaan en een bezoek gebracht aan het sanatorium om Henk o.m. een prachtig fotoestel te overhandigen, waarop deze jongen reeds lang zijn zinnen had gezet. Vanzelfsprekend hebben de ouders bij deze gelegenheid de N.C.R.V. — en in de N.C.R.V. alle geefsters en gevers — nog eens hun bijzondere dank betuigd voor alle weldaden hun kinderen bewezen.

Zaterdag, 31 december 1955

„Auf Wiedersehen - wenn wir wieder ganz gesund sind”

Gestern: Abschied im Stadtkrankenhaus - Die letzten beiden beim Autobus Unglück verletzten Kinder fuhren in die Heimat

Henk und Gerhard nahmen noch einen kräftigen Schluck Malzbier. „Bei uns gibt’s das nicht. Nehmen wir mit”, flüsterten sie und packten ihre Taschen. Unten auf dem Hof des Stadtkrankenhauses lief indes der Motor des Krankewagens warm, der sie wieder nach Holland bringen sollte. Seit der furchtbaren Autoexplosion am 11. Juni bei der Bremer Brücke waren Henk Leeuwis und Gerhard Podde, zwei dreizehnjährige Buben aus Den Ham, Patienten des Osnabrücker Stadtkrankenhauses gewesen. Gestern wurden sie nun in die Utrechter Krankenanstalt übergeführt, wo sie noch mindestens ein halbes Jahr verbleiben.

„Wenn wir gesund sind, kommen wir euch wieder besuchen”, riefen Henk und Gerhard, ehe sich die Autotüren schlossen. Fast drei Monate lang waren die beiden Dreizehnjährigen in Lebensgefahr. Drei Wochen wachte allein Schwester

Gustl Nacht für Nacht an ihrem Bett. Noch tragen sie die Spuren jenes tragischen Unglücks am 11. Juni, aber sie sind guten Muts. „Schmerzen haben wir nicht mehr.” In Utrecht sollen jetzt Plastiken gemacht werden.

8000 KARTEN AUS ALLER WELT

Fast 20 Den Hamer waren nach Osnabrück gekommen, um Henk und Gerhard abzuholen. Die Eltern, die jede Woche dreimal herüberkamen, waren dabei, der Pastor, der Arzt, der Schulleiter und der Chorleiter. Schon tagelang vorher hatte man all die vielen Geschenke abtransportiert, die auf den Weihnachtsaufruf von Radio Hilversum (die Neue Tagespost berichtete seinerzeit darüber) in einem wahren Strom ins Krankenzimmer geflossen waren. Weihnachten erstreckte sich für die beiden kleinen Patienten, was die Geschenke angeht, bis weit in den Januar hinein. So lange flatterte Karte auf Karte aus aller Welt nach Osnabrück. Rund 8000 haben beide zusammen erhalten.

Bilder von Schwester Martha und Schwester Gustl

„IN DEUTSCH EINE ZEHN“

‘Ihr liebstes Spielzeug waren die Eisenbahn und ein Plattenspieler. 46 Platten sammelten sich im Laufe der Zeit am Krankenbett an. „Tabak und Rum - das Cowboy Lied ist prima.“ Ja, Henk und Gerhard lernten inzwischen fast perfekt deutsch sprechen. In der Mittelschule und höheren Schule, zu der sie Tag für Tag 46 km auf dem Fahrrad trampelten, hatten sie sich just an die ersten Sätze herangetastet. „Jetzt bekommen wir in Deutsch eine Zehn.“ Henk und Gerhard freuen sich schon auf die gute Deutschnote. Zehn ist in Holland das, was im deutschen Zeugnis die Eins. Aber bis dahin muß noch einige Zeit vergehen. Man rechnet damit, daß Henk und Gerhard mindestens weitere sechs Monate im Krankenhaus bleiben.

EIN NEUER GULDEN

So gut es auch zubereitet war, das Essen schmeckte ihnen vor lauter Aufregung gestern nicht mehr. Am Tag zuvor hatten sie sich ein Kotelett gewünscht. „Schmeckt nirgends so gut wie hier.“ Henk, darauf bedacht, nichts zu vergessen, zeigte noch sein Osnabrücker Portemonnaie mit Rathaus und Stadtwappen. Drinnen klingelte der erste, am 1. Januar neu herausgegebene holländische Gulden, den der Vater mitgebracht hatte.

DIE ELTERN DANKEN

Die Eltern der beiden Osnabrücker Schützlinge - Henks Vater ist Oberwachtmeister, Gerhards Zimmermeister - dankten noch einmal allen für die treue Fürsorge der ganzen Stadt, der Oberer, Schwester Gustl, Schwester Martha, die seit mehreren Monaten die beiden pflegte.

MIT DER OBERIN TELEFONIERT

Henk und Gerhard telefonierten vor ihrer Abreise schnell noch mit der erkrankten Oberin, um sich zu bedanken.

Allen schüttelten sie die Hände, und man sah es, wie schwer ihnen der Abschied fiel.

Wir fragten zum Schluß, was sie als liebste Erinnerung aus Osnabrück mitnahmen. Beide überlegten angesichts der vielen Geschenke einen Augenblick angespannt. Dann kam wie aus einem Munde die Antwort: „Die“

Het ongeval te Osnabrück

De zienswijze van justitie en politie over mogelijke oorzaak

Mr W. L. de Walle, de officier van justitie bij de Almeloise arrondissementsrechtbank, heeft vanmorgen tijdens een persconferentie uiteengezet hoe de ramp bij Osnabrück is ontstaan. Bij deze persconferentie was aanwezig de commandant van de verkeersgroep van de rijks politie in het Almeloise district, adjudant G. J. Nieuwenhuis, die de technische details heeft uiteengezet. Hun zienswijze omtrent de oorzaak van dit noodlottig ongeval stemt, zoals uit het volgende blijkt, vrijwel overeen met die, welke onze verslaggever in zijn relaas op pagina 3 heeft vermeld.

Mr De Walle verklaarde nog geen mededelingen te kunnen doen over een vervolging van de chauffeur of van de eigenaar van de busonderneming. Uit het feit, dat de Duitse autoriteiten de bus hebben vrijgelaten, mag echter wel worden geconcludeerd, aldus mr De Walle, dat van Duitse zijde geen vervolging zal worden ingesteld. Een vervolging is wel mogelijk, omdat een overtreding is begaan tegen het besluit van 10 Augustus 1939 tot uitvoering, van de wet autovervoer personen, Hierin wordt gezegd, dat het verboden is licht ontvlambare of exploderende stoffen te vervoeren in een voor personen bestemd voertuig. Het feit, dat als „noodrantsoen“ drie jerrycans met benzine werden meegenomen -hetgeen overigens bijna altijd gebeurt om in geval van benzinegebrek toch de eerstvolgende pomp te kunnen bereiken- is in strijd met bovengenoemd besluit. De drie jerrycans lagen overigens al ettelijke jaren in de Zaterdag verongelukte bus. Ze hadden nog nooit aangesproken hoeven te worden.

De oorzaak van het ongeluk is waarschijnlijk de volgende, zo werd tijdens de in het paleis van justitie gehouden persconferentie uiteengezet. Onder de achterste bank in de bus was een bergplaats voor gereedschappen en hierin lagen de drie jerrycans met benzine. In de loop van de tijd is de dop van één van

deze blikken iets open gegaan, waardoor geregeld druppelsgewijs benzine in de bergruimte terecht kwam. Onder deze ruimte was een tweede ruimte waarin o.m. een reserveband zat. Hierin bevond zich ook een 5-aderige kabel met vijf kroonsteentjes. Nu is één van de schroefjes van één van deze kroonsteentjes losgeraakt met als gevolg, dat het ontblote gedeelte van de kabel los in het steentje kwam te liggen en regelmatig heen en weer schoof. Hoewel het kroonsteentje grotendeels met isolatieband was omgeven, lag dit stukje kabel juist bloot, telkens als het kabeltje verschoof, moet een vonkje zijn ontstaan. Zo'n vonkje was voldoende om Zaterdag een ontbranding te veroorzaken in de van benzinedamp bezwangerde ruimte. Het is wel zeer merkwaardig, dat de benzine in beide andere jerrycans niet tot ontbranding is gekomen. Na de blussing van de brand werden deze blikken volkomen intact aangetroffen. Ook de benzine in de tank van de bus is niet gaan branden.

Zaterdagmiddag zijn de adjudant Nieuwenhuis met drie wachtmeesters naar Osnabrück vertrokken. Zij hebben met de Kriminapolizei het onderzoek uitgevoerd.

Tussen Osnabrück en Den Ham zijn sterke banden gelegd

Bezoek aan Osnabrück

Vrijdagmorgen vertrok het Hervormd jeugdkoor in een 24-tal luxe auto's, begeleid door twee motorordonnansen, naar Osnabrück om aldaar een concert te geven, als bewijs van dank voor al 't bewijs van medeleven, door de bevolking van Osnabrück betoond tijdens en na het droevig autobusongeluk op 11 juni van het vorig jaar.

In de raadszaal van het stadhuis, waar journalisten en persfotografen aanwezig waren, werd het koor ontvangen door Ober-Bürgermeister Buddenberg. Ds. Labrie bracht dank aan het stadsbestuur voor alles wat voor de kinderen was gedaan en bood een bord van Delfts aardewerk aan. Nadat het gezelschap de gelegenheid was geboden het gemeentehuis te bezichtigen, ging het naar de kerk om de 's avonds te zingen liederen te repeteren.

Alle kinderen, alsmede ook de ouderen, werd gelegenheid geboden bij leden van de

Reformierte Gemeinde te eten. Aan de beide ziekenhuizen, het Stadtskrankenhaus en 't Marienhospitaal, werd een schilderij van Antony Keizer aangeboden.

Uitvoering

Onder leiding van de heer D.J. Snel werd 's avonds in de Evangelisch Reformierte Kirche door het koor 'n concert gegeven. Hieraan werkten mee de sopraanzangeres Marie Louise Jacometti en de organist Bert Abbes, beiden uit Amsterdam. De heer Gorter bracht als voorzitter van het koor de Reformierte Kirche dank voor alle medeleven en offereerde een door de kunstschilder Bramer alhier vervaardigde oorkonde. De kerk was goed bezet. Ook de zusters uit beide ziekenhuizen en de chirurg, welke de kinderen hebben verpleegd, waren aanwezig, welke ook in het dankwoord van de heer Gorter werden betrokken.

Het concert werd beëindigd door Ds. Labrie met het uitspreken van de slotzegen.

Osnabrück's jeugd- en fluitkoor gaven concert

Het Kerkkoor van de Reformierte Kirche te Osnabrück (foto hierboven) arriveerde zaterdagavond in den Ham en werd ondergebracht bij leden van het Hervormd Jeugdkoor. In de Herv. Kerk, welke voor een groot gedeelte bezet was, gaf het koor een uitvoering.

Na het gezamenlijk zingen van Ps. 150 :1 en het lezen van Psalm 150 riep Ds. Labrie het koor een hartelijk welkom toe. Door wat verleden jaar is gebeurd, zo zeide Ds. Labrie, zijn hechte banden gelegd tussen de Reformierte Kirche te Osnabrück en de Herv. Kerk te den Ham. In Christus vallen alle grenzen weg. Hierna werd door het Osnabrücker koor op een vlotte wijze een mooi programma afgewerkt. Ter afwisseling gaf het fluitkwartet enkele muzieknummers ten beste.

Ds. Labrie sprak een slotwoord. Hij zeide: Wij hebben een schone avond met elkaar gehad. Het is heerlijk, dat God de mens een stem gegeven heeft om uit te zingen wat leeft in de ziel.

Nog groter is het, wanneer we de lof mogen zingen van de bevrijding in Hem, omdat we weten op reis te zijn naar het Koninkrijk, waar we eeuwig zullen zingen van Gods goedertierenheid.

Na nog een woord van dank gebracht te hebben aan de dirigent van 't koor, werd deze avond besloten met het zingen van de Avondzang.

Zondagavond werd 'n gemeenschappelijke koffiemaaltijd gehouden.

Evangelisch - reformierte Gemeinde Osnabrück
Amtsbezirk Bergkirche
Bergstraße 16 - 49076 Osnabrück
Tel.: 0541 / 63662
Der Ältestenrat

Osnabrück, den 27.4. 2005

Hervormde Gemeente van den Ham (O.)
c./o. DS J Bogerd
Brinkstraat 4
Den Ham (O.) 7683 BN

Sehr geehrte Damen und Herren, liebe Schwestern und Brüder,

in diesem Jahr ist es 50 Jahre her, dass der Bus aus Ihrer Gemeinde mit jungen Frauen und Mädchen in unserer Stadt Osnabrück verunglückten. In der Bergkirche hängt immer noch das eingerahmte Gedenkblatt mit nachstehendem Text welches an dieses Ereignis erinnert:

IN DANKBARE HERINNERING AAN HET BETOONDE MEDELEVEN EN
DE TREFFENDE BEWIJZEN VAN NAASTENLIEFDE, ONS BEWEZEN
BIJ HET ONGELUK, DAT HET HERVORMD JEUGDKOOR TROF OP
11 JUNI 1955 IN UW STAD

Zitat Psalm 36, 8

NAMENS DE HERVORMDE GEMEENTE VAN DEN HAM (O.)

gezeichnet: Unterschrift Predikant

Den Ham (Ov.) 6. april 1956

In unserer Gemeinde leben noch Einige, die damals helfen konnten. Persönlich erinnere ich mich an Gemeindebesuche bei Ihnen und Besuche Ihrer Gemeinde bei uns. Ich weiß jedoch nicht, ob dieser Brief alte, längst vernarbte Wunden wieder aufreißt. Aber ich denke doch, dass das damalige Ereignis auch ein Beispiel christlicher Verbundenheit und des Samariterdienstes gewesen ist.

Wir werden in unserem Gottesdienst am 19. Juni 2005 (um 10.00 Uhr) dieses Ereignisses gedenken. Falls es Ihre Disposition erlaubt, sind Sie an diesem Tage herzlich bei uns eingeladen. Lassen sie es uns jedoch wissen, damit wir uns entsprechend darauf einstellen können.

Mit herzlichen Grüßen

im Namen des Ältestenrates der Bergkirche zu Osnabrück

Wiard E. Müntinga stellv. Vorsitzender

Den Ham herdenkt busramp van 50 jaar geleden in Osnabrück

De busreis die het Hervormd Jeugdkoor van Den Ham op 11 juni 1955 maakte richting het Teutoburgerwald moest het begin zijn van een gezellig uitje. Echter, bij Osnabrück vatte de bus vlam. Twee meisjes overleden direct, anderen later. De zwarte dag wordt zondag herdacht.

DEN HAM/OSNABRUCK

Toen in de nacht van 31 december 2000 op 1 januari 2001 een Volendamse kroeg in vlammen opging, trok een siddering door Den Ham. Jonge mensen die de dood vonden, of die voortaan met brandwonden door het leven moeten: Den Ham herkende het. Op 11 juni 1955 vertrok het Hervormd Jeugdkoor naar Duitsland. 'We bezochten elk jaar een zangconcours', vertelt Jenny Scholten.

Zij zat op 11 juni 1955 in de bewuste bus. 'Maar dit jaar was het concours in Den Ham geweest. Daarom maakten we met z'n allen een uitstapje.' Ruim veertig jongeren en vier begeleiders bevonden zich in de bus. Net zoals enkele jerrycans vol benzine. Waarom die in de bus stonden is nog altijd niet duidelijk. 'Misschien was benzine in Duitsland veel duurder of moeilijk te krijgen', bedenkt L. Jaspers. Zij was destijds net te jong om met het koor mee te gaan, maar haar oom bestuurde de bus. 'Waarschijnlijk hebben de jerrycans niet goed dicht gezeten en is er zo brand ontstaan. Een tankstationhouder in Osnabrück zag de bus uit Den Ham die elfde juni al brandend voorbij razen. Bij het volgende station werd de bus van de weg gehaald. 'Vanaf dat moment ging het heel snel', vertelt M. Kremer.

Kremer was vijftien toen hij zich ten tijde van het ongeluk in de bus bevond. 'Toen we stopten was het vuur ineens overal.' Met man en macht is geprobeerd zoveel mogelijk

jongeren te redden. Voor twee meisjes kwam hulp echter te laat. Ook later overleden nog twee slachtoffers. Daarnaast waren er ongeveer twintig (zwaar)gewonden. Zij belandden in Osnabrück in het ziekenhuis, waar ze soms tot negen maanden na het ongeluk moesten blijven. Ook Kremer werd opgenomen, voor zes weken. 'Het was geweldig hoe we daar werden opgevangen. Kinderen brachten speelgoed, zusters gingen in de vrije tijd met ons leuke dingen doen, er werd door de hele stad geld ingezameld.' Keek heel Nederland in eerste jaren na de oorlog nog wantrouwend tegen Duitsland aan, in Den Ham overheerste dankbaarheid. Scholten: 'Ik heb bij thuiskomst direct tegen mijn moeder gezegd: jullie mogen nooit meer slecht spreken over de Duitsers!'

Ook nu, vijftig jaar na dato, geven de Duitsers blijk van medeleven. 'Eigenlijk uit het niets was er ineens vanuit Duitsland een uitnodiging', zegt Scholten, 'Een uitnodiging om met het koor van toen en de nabestaanden de gebeurtenissen van toen te herdenken. Daar maken we dankbaar gebruik van, ook om nog maar eens extra te tonen hoezeer we de hulp en aandacht van de Osnabrückse bevolking waarderen. De betrokkenheid nu nog, maar ook zeker van toen.'

Kremer en Scholten verwachten dat de bijeenkomst een goede afsluiting is van een periode van verwerken. Scholten: 'Wel krijg ik elke keer dat er op televisie iets voorbijkomt over een busongeluk, of over een brand zoals toen in Volendam, weer kippenvel. De gebeurtenissen en het gevoel daarbij vergeten we nooit.'

Liebe Gemeinde der Bergkirche in Osnabrück,

Mein Name ist Roelof Nevenzel und war eine von denen, die damals als unverletzt den Autobus entfliehen konnten.

Ein schreckliches Unglück daß das Leben gekostet hat von Ineke Heikens, Annie Koster und Jan Ardesch und auch etwa sechs lebensgefährlich Verletzten, etwa zehn schwer Verletzten und etwa zehn Personen, die in mehr oder weniger Maße verletzt waren, hat gegeben.

Ich bitte Ihnen einige Geduld und Verständnis zu haben mit meine Deutsche Sprache, denn Deutsch lernen an die Mittelschule fünfzig Jahre her und jetzt Deutsch sprechen in aller Öffentlichkeit sind zwei ganz unterschiedene Sachen.

Erinnerungen am Jugendchor in Den Ham und das Unglück in Osnabrück.

Anfang zwei tausend und fünf dachte ich: Wird in Den Ham noch Andacht gegeben, daß es fünfzig Jahre her ist, daß uns das Unglück geschehen ist?

Und dann geht in der Monat Mai der Telefon in Lelystad. Meine Schwester kündigt mir: Von der Evangelisch Reformierte Gemeinde in Osnabrück wird am Sonntag der sechs und zwanzigsten Juni in der Bergkirche im Gottesdienst Andacht gegeben an das Unglück.

Ich was sehr gerührt und dachte sofort: Daß es von jeder Seite kommen muß; Wir müssen nach Osnabrück gehen!

Vielen Dank für ihre Initiative und Empfang.

Waren wir in Den Ham in der fünfziger Jahre von voriges Jahrhundert so musikalisch?

Es konnte sein. Aber ich denke, daß das Wichtigste war, daß an unsere Schule der Hauptlehrer Gorter und einer der Unterlehrer, der Herr Snel, verbunden waren.

Herr Snel hatte ein Kofferorgel. Wenn er den Koffer hinauf zog, kamen zwei Pedale frei und konnte er uns begleiten beim Singen in der Klasse.

Gemessen an jeder Zeit bekam er von Herr Gorter viel Gelegenheit um seine Musik- und Sangqualitäten an uns zu übertragen.

So entstand der Jugendchor und so wurde am Samstag der elften Juni neunzehnhundert fünf und fünfzig eine Reise mit dem Autobus unternommen mit als Endziehl das Teutoburgerwald.

Für die Mehrheit unserer Chor war es am ersten Mahl daß die Grenze nach Deutschland überquert wurde.

So wir alle wissen ist das Endziehl der Reise nie erreicht worden. In Osnabrück explodierte der Autobus und stand innerhalb sehr kurze Zeit ganz im Feuer.

Nach den Knall bin ich wahrscheinlich sofort aufgesprengt und weil der Bus sehr stark bremmste, wurde ich wie eine Rakete nach vorne geschossen. Ich erinnere mich, daß Frau Gorter, sie saß am ersten Stuhl, noch mit ihre Hand nach der Metall-Handgriff neben der Vordertür reichte und daß ich unter ihrer Arm hindurch nach draußen geschlüpft bin.

Meine erste Sorge war meine Schwester zu suchen, und ich habe weiter nichts machen können. Daß hat mir in die Jahren danach manchmal gewurmt.

Ich sehe noch die Reihe von Knaben sitzen an Bordstein der Straße neben der Eisenbahn mit Köpfe wie aufgeblaste Ballonen und mit Haare die ganz schwarz wie ein prächtiges Dauerwellen am Kopf lagen.

Und dann kommt der Bäcker mit dem Backmehl und streute das an den Knaben.

When ich noch nicht so lange her hörte, daß Dinie Kolkman auf Ferienwar in der Nähe von Osnabrück mit einige Leute im Gespräch kam und entdeckte, daß eine der Leute die Witwe des Bäckers war, dann habe ich gedacht: Daß kann doch nicht nur Zufall sein, daß ist doch von Gott geführt worden.

Jetzt wird von mir noch ein Teil gelesen, daß von Freek Dalvoorde, und auch im Namen von alle der damalige Verletzten, schwer Verletzten und nahe Verwandten, geschrieben ist.

Sofort nach dem Unglück kam eine große Rettungsaktion in Gang. Ambulanzen waren sofort am Stelle des Unglücks um die Verletzten so schnell wie möglich in zwei Krankenhäuser zu bringen. Die erste Woche streiteten Ärzte, Pfleger und Pflegerinnen Tag und Nacht um das Leben der Verletzten zu retten. Es war bewundernswert mit welche Liebe und Geduld die Pflege verricht ist geworden und also die Schmerzen soviel wie möglich war, lindern zu können.

Nie war eine Frage um Hilfe zu viel.

Inzwischen war das Unheil auch in Den Ham bekannt geworden und bekannt gemacht.

Eine große Zahl von Eltern reiste sofort ab nach Osnabrück und bekamen auch Gastfreiheit bei Familien, die gehörten an der Gemeinde der Bergkirche um sie Unterkunft zu bieten und bei zu stehen in diese schwere Tage.

In der Woche nach dem Unglück, als Ineke Heikens und Annie Koster beerdigt wurden in Den Ham, läuteten auch die Glocken über Osnabrück als Zeichen von Mitempfinden.

Nach einige Zeit starb auch Jan Ardesch ins Krankenhaus.

Sehr vielen Dank für die damals bekommen Hilfe und Gastfreiheit, für die viele Besuchen, Geschenke, Karten mit Ermutigung, die wir von Ihnen bekommen dürften.

Auch vielen Dank an die damalige Verwaltung der Stadt Osnabrück für Ihre Hilfe und völlige Kleidung, als wir das Krankenhaus verlassen möchten.

(Ende des Schreibens von Freek Dalvoorde)

Zum Schluß, ich erinnere mich daß wir einige Zeit nach dem Unglück noch gesungen haben in diese Kirche. Als letzte Lied sangen wir: 'Der Herr segne dich und behüte dich'.

Aufs neue will ich auch jetzt beenden: Der Herr segne und behüte dich und wir beten daß wir als bekennende Christen in die Niederlande und in Deutschland die Kraft bekommen dürfen um mit Gottes Hilfe sowie die links radikale als die rechts radikale Kräfte widerstehen zu können.

Danke sehr für alles was Sie uns am diesen Tag gegeben haben.

Liebe Gemeinde der Bergkirche:

In dieser Bergkirche hängt noch immer das eingerahmte Gedenkblatt, das dieses Autobusunglück erinnert.

Auch heute, ein Tag auf den wir so warm und herzlich von de Bergkirchgemeinde empfangen geworden sind, wollen wir als Gruppe noch etwas an Ihnen schenken.

Wir haben vernommen, daß einer der Wünsche der Bergkirche ein Opferstock sein sollte.

Dieser Tag ist eine sehr passende Gelegenheit um als Dank unserer Gruppe ein Umschlag mit Inhalt an Ihnen an zu tragen und zu überreichen.

Wir hoffen damit daß ihr Wunsch eher erfüllt worden kann.

26 juni 2005

Verslag van het bezoek in Ons kerkelijk leven

De reis naar Osnabrück.

Vele keren maken we in ons leven een reis. Maar de reis naar Osnabrück zondag 26 juni was vol emotie en herinneringen. De dienst in de Bergkirche heeft diepe indruk gemaakt. Want de geschiedenis van het hervormde jeugdkoor kwam weer boven. Dat is de geschiedenis van het busongeluk 50 jaar geleden in Osnabrück.

Ze waren die zaterdag 11 juni 's morgens vroeg vertrokken uit Den Ham. Het koor en de begeleiders voor een dagje uit. Maar onderweg vond het verschrikkelijke ongeluk plaats. De bus raakte in brand. Twee kinderen kwamen direct om in de vlammen. Acht kinderen worden naar de ziekenhuizen gebracht en daar stierven twee kinderen aan hun verwondingen. Voor allen is het een traumatische ervaring geweest. Meester Gorter en zijn vrouw, meester Snel en zijn vrouw en de bestuurder dhr A Heuver hebben al het mogelijke gedaan om de kinderen uit de brandende bus te redden. De inwoners van Osnabrück hebben alles gedaan om hulp te bieden. Het was een geweldig ingrijpende gebeurtenis, die diepe verslagenheid bracht in ons dorp Den Ham. Toen het nieuws van het ongeluk bekend werd, vulde de Brink zich met stille angstige ouders en de bange vraag naar hun kind. Daar kwamen 33 zeer angstige kinderen met begeleiders terug.

En nu 50 jaren daarna heeft de Evangelisch Reformierte Gemeinde Osnabrück / Bergkirche ons uitgenodigd om in een kerkdienst dit gebeuren te herdenken. Zo zijn we met de bus vanaf dezelfde plaats vertrokken. Op weg naar Osnabrück. Een ieder begrijpt hoe je gedachten dan weer gevangen worden door de gebeurtenis van het busongeluk. Maar als ik goed heb geluisterd, zijn er veel ervaringen gedeeld. En dat is goed geweest. Deze reis, voorzover mogelijk, nog een keer samen in de bus te maken. De ontmoeting van de verschillende leden van het koor. Zij hebben hun verschrikkelijke en bange ervaring in die brandende bus kunnen delen. En als je het elkaar zo vertelt dan ontdek je dat het tot je geschiedenis gaat worden. Niet dat je het vergeet maar je kunt het een plaats geven in de geschiedenis van jouw leven.

In Osnabrück hebben ze met ons in de dienst geluisterd naar het woord van de Here. Met pastor Tuschling heb ik samen de dienst geleid. Daarin hebben we mogen horen dat de Here voor ons altijd de weg naar voren baant. Zodat niet het verleden ons gevangen houdt maar de Here onze toekomst opent. Daarom was het goed om aan het einde van die dag samen te zingen het lied wat het koor op de eerste repetitie na het busongeluk weer zong. Dat was toen nog de proeve van de nieuwe berijming. Psalm 68:7. De ruimte van de Bergkirche vulde zich aarzelend en ontroerend met de stemmen van de oud koorleden:

God zij geprezen met ontzag. Hij draagt ons leven dag aan dag. Zijn naam is onze vrede. Hij is het die ons heeft gered, die ons in ruimte heeft gezet en leidt met vaste schreden. Hij, die het licht roept in de nacht, Hij heeft ons heil teweeg gebracht dat wordt ons niet ontnomen. Hij droeg ons door de diepte heen, de Here Here doet alleen, ons aan de dood ontkomen. Wie deze regels van de psalm leest, beseft enigszins wat er door je heen gaat als je betrokken bent geweest bij het bus ongeluk. Zij, de oud koorleden hebben het kunnen delen en plaatsen in het licht van de psalm over de Here en de draagkracht van zijn zegen. We zijn door de evangelisch reformierte Gemeinde buitengewoon hartelijk ontvangen. Ze hebben geen moeite en liefde gespaard om het ons goed te maken. Daarvoor zijn we bijzonder dankbaar.

We hebben hen voor de hulp en de toegewijde zorg toentertijd en voor hun gastvrijheid nu als dank twee geschenken aangeboden. Zij wilden in de kerk graag een offerblok. Dat hebben we hen aangeboden samen met een Rembrandtbijbel. We hopen dat de hartelijke contacten blijven. Voor het overige wil ik vermelden dat we een redactie hebben gevormd. Die gaat zich buigen over het samenstellen van een historisch boekje van al de gebeurtenissen. Daarover komt nog nader bericht.

H.M.KIaassen

Gemeindegruß der evangelisch-reformierten Gemeinde Osnabrück

Akzente

Besuch aus Den Ham

Am Sonntag den 26.6.2005 hatte die Bergkirche Besuch aus der Reformierten Gemeinde Den Ham (Hervormde Gemeente te Den Ham). Anlass war die Erinnerung an ein Busunglück vor 50 Jahren, das den Jugendchor dieser Gemeinde in Osnabrück ereilt hatte. In einem Artikel in der NOZ wurde unmittelbar vor dem Besuch

über das damalige Geschehen ausführlich berichtet. Viele Kontakte sind seit jenen Tagen geknüpft und gepflegt worden.

Über 70 Personen waren unserer Einladung gefolgt. In einem feierlichen Gottesdienst wurde in würdiger Weise an das Ereignis vor 50 Jahren durch Grußwort, Predigt und Ansprache erinnert. Dieses traurige Ereignis trug seiner Zeit, zehn Jahre nach Kriegsschluss, zur Versöhnung zwischen Niederländern und Deutschen bei. Auf diesem Hintergrund stand auch der Leitgedanke der Predigt, in der die Versöhnung zwischen Joseph und seinen Brüdern (Gen 50, 15-20) ausgelegt wurde.

Nach dem Gottesdienst konnten bei Kaffee und anderen Getränken in größeren und kleineren Gruppen viele Gespräche geführt werden. Man erfuhr dadurch: „Ich war damals dabei; ich habe noch sichtbare Narben, noch traumatische Erinnerungen.“ Diese Gespräche und der Austausch von Erinnerungen an gegenseitige

Besuche wurden in der Mittagspause fortgesetzt. Dabei kam immer wieder zum Ausdruck, wie wichtig unseren Gästen diese Begegnung und die Möglichkeit zum Austausch ihrer Erinnerungen am ursprünglichen Ort des Geschehens sind.

Ein Spaziergang führte uns in die Altstadt der Friedensstadt Osnabrück, zum Rathaus und Friedenssaal, zur Marienkirche, zum Dom und zurück übers Heger Tor zur Bergkirche.

Nach der gemütlichen Kaffeepause versammelten wir uns dann zum Reisesegen noch einmal in der Kirche. Kräftig klang dabei der zweisprachig gesungene Psalmvers aus Psalm 68 „Anbetung, Ehre, Dank und Ruhm sei unserm Gott im Heiligtum, der Tag für Tag uns segnet“. Danach konnten wir unsere Gäste verabschieden.

Bedanken möchten wir uns an dieser Stelle für die wunderschöne Rembrandtbibel mit Widmung sowie einen finanziellen Beitrag für den geplanten Opferstock und eine großzügige Kollekte. Natürlich gilt der Dank auch allen Helferinnen und Helfern für ihre Mitarbeit an

diesem Tag. Einen Dankesgruß der Gemeinde Den Ham, übermittelt durch den Vorsitzenden ihres Kirchenrates Herrn Scholten, der uns zwischenzeitlich erreichte, möchte ich an dieser Stelle an die Gemeinde weitergeben.

Dankbar sind wir für diesen Tag des Besuchs, der auch unsere Gemeinde bereichert und eine Brücke geschlagen hat über fünfzig Jahre der Erinnerung hinweg in die Gegenwart. Wir hoffen auf weitere Begegnungen und wünschen, der Gemeinde Den Ham Gottes Segen.

W. Müntinga

XIX. Herinnering en beleving na 50 jaar

Alie Schutmaat

Terugkijkend op de verpleging en verzorging, die ik kreeg na het busongeluk op 11 juni 1955, in het ziekenhuis te Osnabrück. Daar werd ik opgenomen wegens 2e graads verbranding aan gezicht, handen en benen en benzinedampen, die ik had binnen gekregen. Vaag kan ik mij herinneren hoe ik in het ziekenhuis ben gekomen. Na verbonden te zijn, kwamen we op een grote zaal te liggen met 4 personen, n.l. Henny Stokvis, Jannie Vrijlink, Sieny Vrijlink (2 zusjes, van mij nichtjes) en ikzelf, Alie Schutmaat.

De eerste dagen waren wel zorgelijk. Mijn ouders waren in een gastgezin ondergebracht. Na 5 dagen moesten ze weer terug naar huis voor de begrafenis van Ineke Heikens en Annie Kusters (nichtje). Op die dag hebben mijn ouders pas verteld, dat Ineke en Annie het ongeluk niet overleefd hadden. De verpleegsters waren heel aardig en goed voor ons. Op die afdeling werkte ook een zuster Bütkamp, de dochter van Pastor Bütkamp. Zij kon heel goed plat Duits (ons dialect) en zo konden we elkaar beter verstaan en begrijpen. Als kind had ik van huis uit een heel negatief beeld gekregen over de Duitsers, maar het was juist het tegenovergestelde, heel lief en behulpzaam.

Na 4 weken ben ik weer thuis gekomen. Je was wel erg blij, maar veel blijdschap was er ook weer niet, want er lagen nog heel veel jongens en 2 meisjes in het ziekenhuis en nog steeds die onzekerheid, hoe het verder met hun zou gaan. Onder de bevolking werd nog steeds veel gepraat over dat busongeluk. De sfeer was anders. Als je op een gegeven moment een van de ouders tegenkwam, waarvan hun kind omgekomen was, dan zag je dat verdriet in die ogen van hen, wat mij wel ontroerde, hoe jong ik ook was. Vijftig jaar na het busongeluk lijkt het al weer heel lang geleden, maar nu ik wat herinneringen heb opgeschreven, lijkt het of het nog van nabij gebeurd is.

Cor Snel

Na ruim 50 jaar omzien ...

Gewoonlijk was er in huize Snel een gespannen sfeer als vader met één of meerdere koren naar een zangconcours ging. Als kinderen wist je dan ... nu even niet. Deze keer was het anders. Het is te omschrijven als vakantiestemming. In die tijd, 1955, met de bus naar Duitsland!! Gewoon om eens het Teutoburger woud te bezoeken. Je was als jongen van 15 jaar de koning te rijk. Wie was er op diè leeftijd al over de grens geweest?! Een dag of wat voor het vertrek werden voor “ ‘t gebouw”, al de nodige plannen gemaakt zoals over naast wie je in de bus zou gaan zitten..

De grote dag was aangebroken. Wachten voor de school aan de Smitstraat en steeds maar kijken richting Dorpsstraat. Eindelijk daar kwam de ‘Winkel-bus’ aangereden. Het was gelukkig die lange bus, dus voldoende plek voor iedereen. Om niet te dicht bij mijn vader en moeder (beiden gingen mee) te hoeven zitten, was een plek helemaal achterin de bus, naast de nooduitgang, ideaal. Na de grenscontrole ging het richting Osnabrück alwaar op een plein een stop werd gemaakt. Met m'n nieuwe fototoestel, gekocht bij ‘Polder Johan’, werd op het bordes van een groot gebouw van een 4-tal deelnemers één van de eerste, tevens laatste, foto gemaakt. Na een paar weken was er een verrassing: het fotoapparaat had wel brandschade, maar de film was onbeschadigd. Johan kon zo alsnog de film ontwikkelen en de foto hiernaast afdrukken.

Even nadat de reis was hervat rook het achterin de bus naar benzine. Enkele ogenblikken later was er overal vuur en stond alles in lichter laaie... Later vertelde m'n vader dat hij nog geprobeerd had het dakluik te openen.

Dit bleek onmogelijk doordat iedereen probeerde de bus uit te komen. Het probleem voor iedereen was: hoe kom ik zo vlug mogelijk uit de bus !! Achteraf bleek dat allen de bus aan de voorzijde hadden verlaten. Ondanks mijn zitplaats achterin de bus bij de nooduitgang, is de gewoonte sterker geweest dan de kortste weg!

Dichtbij de plek waar de bus stopte was een benzinstation. Met een daar aanwezige waterslang werden de plekken gekoeld die pijnlijk aanvoelden. Geen enkel idee hoe ernstig de verbrandingen bij iedereen waren. Er kwam iemand met een zakmeel en strooide dit over plekken die ontveld waren. Je bekeek elkaar en zag bij sommigen dat de huid als het ware los langs een lichaamsdeel hing. Met toevallig aanwezige auto's werden diegene met brandwonden naar ziekenhuizen gebracht. Op een veel later tijdstip in het ziekenhuis werd aan ons voorzichtig verteld dat niet iedereen deze ramp overleefd had.

In het Stadskrankenhaus werden we verbonden met een soort roze verband. Achteraf bleek dat dit verband ook in de oorlog werd gebruikt bij mensen met brandwonden ontstaan door de diverse bombardementen op de stad. Op de 2-persoonsziekenkamer werd goed voor ons gezorgd. Eten en drinken waren prima in orde. Minder leuk waren de diverse spuitjes in je bovenbeen, maar vroegen we de zusters om ‘Sprudelwasser’ dan was niets teveel. Mijn vader was gedurende de tijd dat er gewonden in het ziekenhuis lagen, bij Pastor Bütkamp gehuisvest. De pastorie grensde aan de tuin van het ziekenhuis, bij mogelijke problemen kon hij zo worden opgeroepen. Voor de gewonden die in het Katholieke ziekenhuis waren opgenomen, was het voor hem lopen of de bus nemen.

De eerste dagen was het alleen in bed liggen. Na een aantal dagen gingen we als lopende patiënt regelmatig bij elkaar op bezoek, óf als het even kon zaten we vaak op een muur voor het ziekenhuis te kijken wat er zoal op straat gebeurde. Je las en herlas de kaarten en brieven die je kreeg van familie, vrienden en bekenden, vele malen. Een aantal jeugdige Duitsers bracht de gewonden namens de kerk een bezoek. Deze belangstelling van Duitse zijde was heel opmerkelijk en werd ook zeer op prijs gesteld.

Voordat een aantal mensen naar huis kon vertrekken, we waren bijna twee weken in het ziekenhuis geweest, werden we de stad mee ingenomen voor nieuwe ‘Duitse’ kleding. Het werd een muisgrijs colbert met een blauwe broek. Behalve kleding mochten er ook nieuwe schoenen worden uitgezocht. In die schoenenwinkel stond een apparaat waar je via een soort röntgenschermbild (werd later verboden) kon zien hoe je voet in de schoen stak. Het werden echte Duitse Salamander schoenen. Al met al een aparte belevenis als je hiermee thuis komt! !

Na al die belangstelling van Nederlandse- en Duitse zijde was het thuis wel even wennen. Het eerste na thuiskomst was een rondje door Den Ham fietsen. Waarom...? ? ?

Ds. J. Kleinrensink

PERSOONLIJKE HERINNERING

Nadat het fatale bericht van het busongeluk Den Ham had bereikt, moest er handelend worden opgetreden. Ds. Labrie nam op zich de ouders wier kinderen gewond waren, te berichten en met hen naar Osnabrück te gaan. Mijn taak was het de ouders van wie een kind was omgekomen, de Jobstijding te brengen.

Thuis heb ik eerst gehuild, toen gebeden. De burgerlijke gemeente stelde mij een auto met chauffeur ter beschikking.

Het meest is mij bijgebleven de vraag van een moeder, wie van haar twee meisjes, die in de bus zaten, niet meer in leven was. En ik kon haar geen antwoord geven, want ik wist het niet....!! Voorzover ik me herinner, heb ik één keer in mijn leven over een tekst uit de “Klaagliederen van Jeremia” gepreikt; dat was op de zondag na het ongeluk : “Mijn deel is de Here, daarom zal ik op Hem hopen.”

Freek Dalvoorde

Een korte, misschien emotionele terugblik naar 11 juni 1955 en een daarop volgende periode.

Op die dag vertrokken wij in een opperbste stemming met de bus richting Sauerland (Dld.). De stemming zat er goed in, toch ook wel een beetje met gemengde gevoelens. Eigenlijk waren onze gedachten bepaald niet pro Duits. We zongen veel onderweg, maar tussendoor ook versjes, die de Duitsers misschien niet zo leuk vonden. Zo reden we inmiddels Osnabrück binnen. En daar van het ene moment op het andere sloeg de stemming van gezang over in hulpgeroep.

De bus stond in enkele seconden totaal in brand. Wat zich toen afspeelde, is eigenlijk met geen pen te beschrijven, ik zal dat ook niet doen. Maar wel zal dat moment op ons aller netvlies gebrand blijven, om nooit te vergeten. Begeleiders en Duitsers schoten te hulp en probeerden met gevaar voor eigen leven zoveel mogelijk kinderen te redden. Zwart geblakerde gezichten, kleren die nog brandden, bakkers die meel op onze wonden strooiden, loeiende sirenes van ziekenauto's, ritten op leven en dood door de stad richting de twee ziekenhuizen.

Dit alles gebeurt slechts in enkele ogenblikken. Dan wordt het stil. Wij, in ons geval, liggen met z'n drieën in een zaaltje van het Stadtkrankenhaus, twee levensgevaarlijk en één zwaar gewond. Alles, wat je van ons nog ziet, zijn een paar ogen en een mond en de rest verbrand. Vanaf dat moment komt er een grote omslag in ons denken over mensen (Duitsers dus).

Doktoren met behulp van verpleegsters staan letterlijk en figuurlijk ons dag en nacht bij om te redden, wat mogelijk is. Ik kan niet nalaten om ook een paar verpleegsters te noemen, die ik nooit zal vergeten: Schwester Martha, Ursela en de nachtzuster Güstel. Liefdevol en met onuitputtelijk geduld werden we geholpen, dag in, dag uit.

De stad Osnabrück, die in samenwerking met de Reformierte Gemeinde gezinnen mobiliseerde om onze ouders, zo nodig, onderdak en ondersteuning te bieden en dit alles binnen een tijdsbestek van ca. twaalf uur. Elke dag kregen we kaarten of bezoek van Duitse mensen, die ons cadeau's brachten en moed in spraken, om zo ons lijden proberen te verzachten. Onvoorstelbaar, die gebaren!

Een stad, die, toen we ontslagen werden uit het ziekenhuis, ons van top tot teen nieuw in de kleren stak. Zelfs vijftig jaar na dato organiseert die Reformierte Gemeinde een herdenkingsdag voor ons allen, die die plek en die dag nooit zullen vergeten. Voorwaar een waardevolle dag en voortreffelijk geregeld en verzorgd.

Pas later realiseer je jezelf, hoeveel dank wij onze Duitse broeders en zusters verschuldigd zijn. Dank je wel Osnabrück, dank je wel Reformierte Gemeinde, dank je wel Duitsland.

Eén van de vele patienten.

Freek Koskamp

Jan Ardesch 12 april 1942 – 2 augustus 1955.

Van alle verschrikkelijke beelden van 11 juni 1955 is mij het beeld van Jan Ardesch het scherpst bijgebleven. Ieder van ons allen, die destijds in de bus zaten, zullen zich veel beelden nog goed herinneren: Mensen, die wanhopig vochten om Annie Kusters en Ineke Heikens te redden; de hevig brandende bus; het tankstation met die ene kraan, waar we om heen stonden om koud water over de wonden te laten lopen en het meel, dat over ons heen gestrooid werd tegen de brandwonden; die ene ziekenauto, volgestuwd met slachtoffers op weg naar het Stadtkrankenhaus,

Jan Ardesch, Jan Kelder en ik zaten achter in een Mercedes, die ons naar het Mariënhospital bracht, tijdens die rit rookten de kleren van Jan Ardesch nog. Toen we we in het Mariënhospital aankwamen, werden we geholpen. Jan Ardesch werd meteen alleen op een kamer gelegd, omdat hij het ergste verbrand was.

Alleen de romp was ongeschonden, zijn benen, armen en het hoofd waren 3e graads verbrand. Hij moet heel veel pijn hebben geleden. Hoe hij zijn lijden zo moedig gedragen heeft, is onbegrijpelijk. Dokter Wieneke bracht hem iedere morgen als eerste een bezoek en zuchtte diep, als hij de kamer weer verliet. Misschien, dat de woorden op zijn graf ons dichter brengen bij de aanvaarding van zijn lijden.

Zes weken na het ongeluk mocht ik weer naar huis. In die tijd in het ziekenhuis ben ik daags vele malen bij Jan geweest; hij was één van mijn beste vrienden; en altijd was hij opgewekt. Op één van mijn laatste dagen in het Mariënhospital probeerde zijn moeder, zoals alle moeders doen, hem nog wat moed te geven.

Ze zei: “Jan, als je thuis komt, mag je de mooiste Duitse herder uitzoeken”; Jan wou altijd al graag een hond hebben; “En dan kook ik een hele pan bonen voor je, jongen”; Jan hield van bonen. Jan, de altijd vrolijke Jan, in voor een geintje, antwoordde: “Mama, ik weet nog mooiers: Ik ga naar de Here Jezus”. Ik zie de beide gezichten nog voor me. Het gezicht van zijn moeder, verbijsterd, blij en dat van Jan, rustig en zeker.

Dit beeld heeft zo veel voor mij betekend. De volledige overgave van een altijd vrolijke jongen; hij zong ook altijd en zat vol plannen. Jan had meer gezien dan wij. Hij had gezien wat er op zijn graf geschreven is:

*Weg boven aard' en sterren
Reikt eng'len mij de hand
Ik zie U reeds van verre
Mijn hoge Vaderland*

Jan lieve beste vriend. Je bent een wegwijzer geweest naar die Ene, die alle mensen, die geleefd hebben, nu leven en nog zullen leven eenmaal thuis haalt.

Jezus kwam voor ons allemaal.

Tot ziens Jan.

Je vriend

Henk Leeuwis

Van de eerste periode na het ongeluk kan ik mij bijna niets herinneren, behalve mijn 13e verjaardag op 8 juli. Daarna is het weer een poosje donker, tot ongeveer half augustus.

De periode in het Stadskrankenhaus van Osnabrück zal ik maar heel kort samenvatten. Het was een periode van veel pijn lijden, afgewisseld met toch ook hele mooie perioden. De verzorging was uitmuntend en wij (Gerhard en ik) hebben ook best veel plezier gemaakt.

Begin februari 1956 zijn wij rechtstreeks van Osnabrück naar het Acc. Ziekenhuis te Utrecht vervoerd. Het was bar winterweer. We reden met de ambulance tussen hoge sneeuwwallen door naar de grens. In het ziekenhuis werden we opgenomen op de kinderafdeling. Het was meteen gedaan met onze vrijheid die we in Duitsland mochten ontvangen.

Na enkele operaties, zoals het sluiten van de wonden door huidtransplantatie, zijn wij ongeveer in maart 1956 voor het eerst thuis gekomen. Dat was wel een hele ervaring. Toen ik ongeveer 6 weken thuis was ben ik helaas gevallen met de fiets en ben ik met een gebroken heup opgenomen in het ziekenhuis te Almelo.

Na deze vervelende periode is het echter met sprongen de goede kant opgegaan. Door intensieve behandeling van een heilgymnast kon ik weer redelijk goed lopen.

In 1957 ben ik weer naar school gegaan en tussen de operaties door heb ik daar ook nog wat geleerd. In 1960 heb ik met goed gevolg examen gedaan en mijn diploma gehaald op 4 juli 1960, mijn moeders verjaardag, dat was dus groot feest. Inmiddels was ik ook weer aan het sporten bij vv Den

Ham waar ik zelfs nog het eerste elftal gehaald heb.

In augustus 1960 heb ik gesolliciteerd bij de belastingdienst te Almelo. Maar, wat een schrik, ik werd afgekeurd wegens een te tere huid. Via dokter Kohly is er een herkeuring aangevraagd en werd ik alsnog goedgekeurd. In juni 1961 heb ik weer afscheid genomen van de belastingdienst omdat wij gingen verhuizen naar Gameren, een klein plaatsje even voorbij Zaltbommel.

Daar heb ik weer een baan gevonden bij een belastingconsulent. Inmiddels kreeg ik ook kennis aan een heel leuk meisje. Ze was nog wel een tikkeltje te jong, 16 jaar en ik was inmiddels 19. Die kennis-making werd na enige tijd echte verkering. Veel mensen snapten niet waar ze aan begon, want ze kon toch wel wat beters krijgen. Ze zag er namelijk best leuk uit.

Na een aantal jaren gewerkt te hebben in Zaltbommel ben ik weer gaan solliciteren. In november 1964 kreeg ik een baan bij de gemeente Boskoop. In november 1966 zijn wij getrouwd en in februari 1967 naar Boskoop verhuisd. Deze baan was nog niet helemaal wat ik zocht, namelijk werken in een ziekenhuis. Wie weet komt dat ook nog een keer.

Intussen ben ik meerdere keren naar het ziekenhuis in Utrecht geweest voor diverse correctie van het hoofd en handen. Na mijn 35e operatie kreeg ik de mededeling van een verpleegkundige dat ik na elke operatie een beetje lelijker werd. Dat zette mij wel aan het denken. Na overleg met mijn vrouw hebben wij besloten om een punt te zetten achter die operaties en verder te gaan met leukere dingen.

In november 1969 kwam mijn kans om in een ziekenhuis te gaan werken. Het ziekenhuis te Gouda plaatste een advertentie voor een administratieve kracht die bekend was met het rekeningschema van het ziekenhuis. Dat had ik dus. In Boskoop was ik verantwoordelijk voor de administratie van twee kleine bejaardentehuizen met een zelfde schema. Ik heb toen snel gesolliciteerd. Daarna was het meteen voor elkaar. In maart 1970 ben ik daar begonnen. Eerst tien jaar op de administratie als ass. administrateur, daarna nog ongeveer 22 jaar als hoofd van de afdeling inkoop. Dat waren heel fijne jaren die ik daar heb mogen beleven.

Intussen hebben wij ook nog twee kinderen gekregen. Een jongen en een meisje. Die zijn inmiddels alweer 34 en 30 jaar oud. Sinds 1 juli 2002 ben ik met prépensioen en genieten we van onze kleinkinderen.

De bedoeling was om een half A-4 vol te maken, maar dat is mij dus duidelijk niet gelukt. Ik hoop dat deze herinnering zal bijdragen aan het vullen van het herinneringsboekje.

Jo Andesch

11 juni 1955.

Wat een dagje uit moest worden, werd voor ons als koor misschien wel de ergste dag van ons leven.

Meester Gorter zie ik nog bij de bus staan om Ineke en Annie er uit te halen. En de ziekenauto's, die alle gewonden naar het ziekenhuis brachten. Mij en misschien ook wel anderen werd toen gevraagd of ik in het ziekenhuis wilde kijken, wie er gewond was. Vreselijk!

En er werd gevraagd, omdat ik nog wel (ietsjes) Duits kon, of ik met de Duitse pers- en televisiemensen wilde praten. Daar heb ik zondag 26 juni j.l. nog een pluimpje voor gehad.

Ik heb lang gehad dat, als ik naar Duitsland ging en de grens over moest, ik het idee had dat er een deur achter me dicht ging en er niet meer uit kon. Lift, bus en trein zijn nog dingen, waar ik niet gauw zal ingaan.

Het is wel een "ik" verhaal, maar er werd gevraagd, of ik mijn eigen gevoelens op papier wilde zetten.

Jennie Jurjens – Zandman

Ik was twaalf jaar en zat op de tweede bank van voren, naast Diny Voort. Opeens was er een doffe knal, meester Gorter sprong op en riep: BRAND, allemaal eruit! Zonder aarzelen sprong ik uit de bus. Onwerkelijk stond ik naar de brandende bus te kijken alsof ik een film zag. Snel kwam er hulp. Ik zag iemand met een emaille bak op de ruiten slaan. Zo 'n afwasbak hadden we thuis ook. Diny en ik liepen met de armen om elkaars schouders wat rond. Op een muurtje zagen we een jongen zitten, zijn armen steunden op zijn knieën. We vroegen ons af wie het was. "Misschien heeft hij geholpen", zei ik. Later begrepen we dat het Gerhard was. Wat moet hij wel gedacht hebben van ons, jarenlang waren we zijn klasgenoten en op dat rampzalige moment herkenden wij hem niet.

De buurt zorgde voor koffie en broodjes in het souterrain van een gebouw naast de rampplek. Vandaar met een bus naar de brandweerkazerne. We werden geteld en opnieuw geteld want er waren twee slachtoffers geborgen. Toen drong de ernst pas goed door. Wie waren het?

Het leed werd voelbaar toen 's middags in het Raadhuis de getroffen families aankwamen en ons daar ongedeed zagen zitten. Ik schaamde mij ervoor dat ik niets mankeerde. J.H.Voort, van het garagebedrijf die het vervoer van de families had verzorgd, nam ons mee voor een wandeling. Onderweg zagen we de uitgebrande bus staan en zag ik ook alleen gevels met niets erachter, gevolgen nog van de oorlog.

De aankomst 's avonds in Den Ham vond ik afschuwelijk. We gingen samen uit en maar de helft kwam thuis. De Brink stond vol mensen alsof we van een concours kwamen. Verlegen met die situatie wilde ik wegsluipen uit het gedrang maar ik hoorde mijn Moeder met angst in haar stem roepen: "onze Jennie, waar is onze Jennie" en ik ging naar haar toe. We zijn geen mensen van veel grote woorden. Ons leven hervatte zich.

Wat voelde het goed vijftig jaar later met elkaar naar Osnabrück te gaan en wat hadden we veel gemeen. Onze bezorgdheid wanneer onze kinderen op schoolreis gingen, zo herkenbaar! Door de gesprekken met elkaar kregen we antwoord op niet gestelde vragen. Lotgenoten.

Verbonden door een ramp maar sommigen zo zwaar getroffen en ik had niets. Daar heb ik als kind moeite mee gehad.

Herma B.W. Jansen

Toen ik buiten de brandende bus stond verkeerde ik in een andere werkelijkheid, leek het wel. Oorzaak hiervan is waarschijnlijk dat ik door o.a. vochtgebrek in een shocktoestand was geraakt. Hoe ik naar het ziekenhuis ben gegaan weet ik niet, maar eenmaal in het ziekenhuisbed herinner ik mij de lucht van verschroeide haren. Naast een infuus moest ik veel drinken en m.n. appelsap. Jarenlang herinnerde appelsap mij aan het ongeluk en ik wilde het niet drinken en doe dat nog nauwelijks.

Er kwam veel bezoek uit Nederland, maar ook veel Osnabrückers betoonden hun medeleven. Indruk maakte op mij dat werd gezegd: 'Wij (Duitsers) kunnen iets goedmaken van wat wij jullie in de oorlog hebben aangedaan'. De vriendschappen die uit de bezoeken voortkwamen en tientallen jaren standhielden, zal ik niet vergeten. Het had een positief effect op mijn Duits.

Traumahulp was er in die tijd niet en als men mij naderhand vroeg of het ongeluk niet een traumatische ervaring was geweest, dan ontkende ik dat. Toen echter, tientallen jaren later, op mijn werk regelmatig in een korte tijd het brandalarm afging, besefte ik dat de angst dat zoiets nog eens zou gebeuren, al die jaren onderdrukt is geweest. Ik moest hier iets mee doen om te voorkomen dat e.e.a. alsnog een eigen leven ging leiden. 'Enschede' en 'Volendam' hakten er bij mij flink in.

Door het zien van foto's en krantenknipsels tijdens de gedenkdienst na 50 jaar in de Bergkirche in Osnabrück drong pas goed de omvang van het ongeluk tot mij door. Desondanks was het een goede ervaring erbij te zijn. Voor mij voelde het als een 'afronding'.

Herinneringen aan de busreis op 26 juni 2005 naar de Bergkerk in Osnabrück, waar wij herdachten, dat het 50 jaar geleden is dat ons het busongeluk is overkomen:

- Op mij heeft de meeste indruk gemaakt het feit, dat het initiatief om tot een herdenking te komen, in Osnabrück is genomen!!
- Voor mijn toespraak is door Freek Dalvoorde aangedragen, dat op de dag van de begrafenis van Annie Kusters en Ineke Heikens in Den Ham ook in Osnabrück en uit medeleven met ons alle kerkklokken hebben geluid. Ik kan mij nu nog verwonderen over de intense betrokkenheid van de stedelijke en kerkelijke overheid van destijds!!!
- De hartelijke ontvangst en verzorging door de Bergkerkgemeente was overweldigend!!!

Liesel Rost, geb. Buitkamp

Erinnerungen an das schwere Busunglück im Juni 1955.

Zunächst möchte ich erzählen, woran sich Schwester Martha erinnert. Sie leitete damals die Station, auf der die schwerstverletzten Jungen lagen. Während ich jetzt mit ihr sprach, spürte ich, wie sehr sie mit den jungen Patienten gelitten hat, für die sie die wichtigste Bezugsperson wurde. Nur sie durfte die Verbände wechseln, jeder andere wurde mit den Worten weggeschickt: "Du nich!" Erschüttert erzählte sie mir von den furchtbaren Verbrennungen an Kopf, Händen und Beinen. Als die heilenden Wunden anfangen zu jucken, durfte Schwester Ursula das durch sanftes Streicheln lindern; sie hieß deswegen die "Juck-Schwester"! Die Jungen lernten Deutsch, brachten dem Pflegepersonal Holländisch bei und freuten sich über den Besuch von Osnabrückern und von englischen Soldaten, die etwas Süßes mitbrachten und dafür sorgten, daß keine Langeweile aufkam.

Schwester Martha und ich erinnern uns noch sehr gut daran, daß die holländischen Jugendlichen zunächst Angst vor uns Deutschen hatten, 10 Jahre nach Kriegsende! Das war für uns erschreckend und ließ uns ahnen, wir sehr Holland unter der deutschen Besatzung gelitten hatte. Ich weiß noch gut, daß wir Schwestern uns mit den Mädchen, die auf unserer Station lagen, nicht unterhalten konnten. Damals arbeitete ich als junge Lernschwester dort. Plötzlich hörte ich vertraute Worte die Mädchen sprachen Platt-Holländisch miteinander. Das war identisch mit dem Plattdeutsch der Grafschaft Bentheim, wo ich aufgewachsen war! Nun konnten wir miteinander reden und Vertrauen schaffen. Ab und zu durfte ich "dolmetschen", später auch mit den Mädchen in die Stadt gehen, um neue Kleidung zu kaufen. Es war ein freundschaftliches Verhältnis entstanden, wir haben Spaß gehabt und miteinander gelacht. Ich lernte von "unseren" Mädchen, daß es lecker sein, Tomaten mit Zucker zu essen (in Deutschland liebt man Salz und evtl. Zwiebeln dazu)!

Gern erinnere ich mich an die damaligen treuen Besucher aus Den Ham: neben den Familien der Doktor, der Pastor, Rektor Gorter und Lehrer Snel. Kaffeelöffelchen, die wir als Dank erhielten, werden bei uns täglich gebraucht. Durch sie werde ich ständig an Den Ham und 1955 erinnert!

Osnabrück, Dezember 2005

Grußwort an die Gemeinde Den Ham

Ich bin der HERR, dein Gott,
der deine rechte Hand fasst und zu dir spricht:
Fürchte dich nicht, ich helfe dir!

(Jesaja 41,13)

Liebe Hervormde Gemeente te Den Ham (O.),

gerne komme ich Ihrem Wunsch nach, ein Grußwort für Ihr Erinnerungsbuch im Namen des Ältestenrates der Evangelisch - reformierten Gemeinde Bergkirche, Osnabrück, zu schreiben.

Es ist schon sehr bemerkenswert, wenn wir nach 50 Jahren eine Brücke schlagen können, um uns im Jahre 2005 gemeinsam an das schwere Unglück zu erinnern, das Ihren Jugendchor damals, im Jahre 1955, in Osnabrück ereilt hat.

Persönlich war ich im Sommer 1955 auch erst 15 Jahre alt und gerade konfirmiert worden. So kann ich mich, heute selbst Vater, gut in die damalige Situation sowohl der Jugendlichen als auch ihrer Eltern hinein versetzen. Vergangenheit und Gegenwart rücken dabei eng zueinander, man wird zu einem Teil der Geschichte und man erkennt Gottes Spuren in seiner Biographie. Bis in die Gegenwart hinein sind es gewiss noch viele Erinnerungen an das damalige Geschehen, die sowohl bei Ihnen als auch bei uns bewahrt worden sind. So erzählte mir kürzlich ein Kirchenältester unserer Gemeinde, dass er sich noch gut daran erinnere, wie seine Eltern niederländische Gäste, Angehörige eines im Krankenhaus liegenden Kindes, beherbergt hätten. Ein Gastgeschenk, ein besonderer Kaffeelöffel, habe sich in seiner Familie erhalten.

Ähnliche Begebenheiten, die ausgetauscht wurden, waren es, die während Ihres eindrucksvollen Besuches im Juni 2005 hier bei uns in Osnabrück den Tag viel zu kurz werden ließen. Vor allem durften wir uns mit Ihnen durch Gottes Wort trösten und stärken lassen. Ich bin sicher, dass unser HERR diesen begebnungsreichen Tag besonders gesegnet hat.

Ich wünsche Ihnen für Ihr Vorhaben, das Erinnerungsbuch, Gottes Segen.

Mit dem Apostel Paulus dürfen wir gemeinsam bekennen:

Ich bin gewiss, dass weder Tod noch Leben,
weder Gegenwärtiges noch Zukünftiges uns scheiden kann von der Liebe Gottes,
die in Christus Jesus ist.

(Römer 8, 38.39)

W. E. Müntinga

11 juni 1955

11 juni 2005

'In herinnering gegrift'

